מקומות באגרות הראי"ה

חיפה

ארץ ישראל

נשלחו אליו 11 · הוא נזכר ב-7

igrot.shlomo-aviner.net

רקע

עיר נמל בצפון הארץ, למרגלות הכרמל.

אגרות אל אנשים ומוסדות בחיפה – עם ביאור

לפי סדר הכרכים. הביאור משולב בתוך נוסח האגרות: בסוגריים מרובעים, באות קטנה ועל רקע תכלת. הוא אינו חלק מלשון האגרת

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת רעד

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ח' אדר ראשון תר"ע - יפו **נמען:** הרב ברוך מאירס, אב בית דין חיפה

הרב קוק כואב על מצב הדת ועל הקושי להגיע לעמק השווה עם רוב גדולי הדור, שרוצים ללכת רק בדרך הישנה ולהתרחק מכל כישרון ותנועת חיים. לדעתו זה 'נגד דרך ה'' ומחזק ידי פריצים. הדרך היא חינוך שנותן חלק לידיעת העולם והחיים, בשמחת חיים ובאומץ, יחד עם תורה ויראת שמים. הגדולים אינם עוסקים בהרחבה ב'הלכות יראת שמים', ולכן אינם מסוגלים לסלול שבילים חדשים. ההמון שמתפקר אינו אשם, ויש בו ניצוצות טוב ושאיפה לישועת ישראל. 'מי ירצה להפקיר את כבודו בשביל כבוד השי"ת'.

עיקרי הדברים

- ביקורת על גדולי הדור הדבקים בדרך הישנה.
- חינוך המשלב ידיעת העולם עם תורה.
- הזנחת 'הלכות יראת שמים'.
- לימוד זכות על המתפקרים.
- בדידותו במלחמה מימין ומשמאל.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ח' אד"ר[4] תרע"ן. [ח' באדר ראשון תר"ע (1910)]

שלו'[5] וברכה לכבוד ידי"נ[6] הרב הגאון החו"ב[7] אוצר תו"ר[8] מו"ה[9] ברוך מאירס [הרב ברוך מאירס, רבה של חיפה] שליט"א[10], האב"ד[11] דעה"ק[12] חיפה ת"ו.

הגיעני מכתבו היקר. בטח הודיעו כבר הר"י[13] בוראק נ"י[14] את אשר דברנו בכללות המצב, ואת אשר חזקתי את ידיו במכתב. יואל ד' להצליח דרכו להקים עדות ד' וחקותיו על ישראל, על אדמת הקודש.

ומה שהעירני כת"ר[15] ידי"נ ע"ד[16] מצב הדת כעת. מה אומר לידידי, מה רבו פצעי לבבי מכללות המצב, שאפס עצור ועזוב, לשא ביד רמה דגל שם ה' ותורתו באה"ק[17]. וככל אשר אשקיע את עצמי ברעיון זה כן לבי הומה וסוער, ולא אמצא דרך ישרה איך להתחיל במעשה כי קשה לי מאד לבא לעמק השוה עם רוב גדולי הזמן, ד' ישמרם, שהם חפצים ללכת רק במסלול הישן, להתרחק מכל כשרון ומכל תנועה של חיים מה שהוא לדעתי ברור נגד דרך ד' לגמרי, ובזה נותנים יד לפריצים ומחזיקים ידי מרעים, ואוי לנו מענותנותם של אלה, [על פי גיטין נו: "ענוותנותו של רבי זכריה בן אבקולס החריבה את ביתנו"] אע"פ[18] שכוונתם רצויה. ואין לי דרך אחר כי"א[19] לחזק את ידי החינוך הנותן חלק לידיעות העולם והחיים, והמדריך את הילדים ברוח צהלת החיים, בעז ואמץ לב, ובנקיון וסלסול הגון, שכל אלה כשהם מצטרפים אל הדרכת התורה ויראת שמים של אמת, מעטרים הם אותה ומאמצים את חילה, וסוף כל סוף מלאך רע בע"כ[20] יענה אמן, [על פי שבת קיט] ומה אעשה שבדרך זו, שאין לי כל ספק שרק בה אנו צריכים ללכת, הנני נתון בסבך המלחמה מימין ומשמאל. אמנם תקותי לשמו יתי"ש[21], שיחזקני לשאת ברמה את דגל האמת, למען יצדק קודש. [על פי דניאל ח, יד: "ונצדק קדש"] וידע ידידי שכל הענינים הגדולים הם תלויים זה

בזה, כי מתוך שאין רוב הלומדים, אפילו הגדולים שבדור, משימים לבם להיות גדולים בהלכות יראת שמים, בהרחבה גדולה הראויה למנהיגי הדור, על כן אין כחם יפה ללכת בשבילים חדשים הראויים לפי הזמן, ולכוונם כלפי הקודש, והם אנוסים לפי דעתם לעמוד על הנקודה של הסגנון הישן, בלי לקחת כל נקודה טובה מהדרכים החדשים, לתקן על ידם את מעמד הדור, ובשום אופן לא ירצו לתן תודה, שמקצוע עקרי, שהוא כולל כל התורה וכל האמונה כולה, הוא עזוב מהם, ושבשביל כך הננו מגששים בצהרים, כאשר יגשש העור באפלה. [על פי דברים כח, כט] ועל כן הולך ההמון ותועה, הולך ומתפקר, והם אינם אשמים כלל, כיון שאין מי שיראה להם דרך ישרה, בחיבור קדושת התורה והאמונה, עם החיים, הולכים הם ומתפקרים. אע"פ שיש בהם כמה ניצוצות של טוב, וכמה עדינות נפש, ומהם רבים החפצים בכל לבם בישועתם של ישראל, ובתחיית ארצנו הקדושה, שאיך ששפלה תהיה הבנתם בזה, עומדת היא הכוונה על יסוד קדוש, מפני שישועתם של ישראל היא באמת כוללת כל מדת הקודש שבעולם. וכל אשר נראה פנים יותר להשכיל לדון לכף זכות אפילו את החייב שבחייבים, אם רק אינו רוצה להיות נפרד מכלל האומה, להיות נוסף על שונאינו, [על פי שמות א, י] וכל אשר נצרף אל החינוך כל מדה טובה, ונלמד את בנינו את הלימודים הנותנים פרנסה וכבוד לאדם, מצורף אל התורה. יתחזק ויוסף אומץ יסודה של תורה. אבל עם מי נדבר, מי יסכים לי, מי ירצה להפקיר את כבודו, בשביל כבוד השי"ת[22] ותורתו וקדושת ארץ חמדתו. נקוה כי למענו ית'[23] יעש, ויתן בלבב כל חכמי תורה להבין דרך ד' הטהורה, ויושע ישראל ויהודה במהרה. והי'[24] ז"ש[25], כנה"י[26] ונפש ידי"ע[27] דוש"ת[28] באה"ר[29], מצפה לתשועת ד',

הק' אברהם יצחק ה"ק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. אד"ר - אדר ראשון
5. שלו' - שלום
6. ידי"נ - ידיד נפשי
7. החו"ב - החריף ובקי
8. תוי"ר - תורה ויראה
9. מו"ה - מורנו הרב
10. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
11. האב"ד - האב בית דין
12. דעה"ק - דעיר הקודש
13. הר"י - הרב רבי שם שמתחיל באות י (כגון יעקב / יצחק / יוסף / יהודה / ישראל) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
14. נ"י - נרו יאיר
15. כת"ר - כבוד תורתו
16. ע"ד - על דבר
17. באה"ק - בארץ הקודש
18. אע"פ - אף על פי
19. כ"א - כי אם
20. בע"כ - בעל כרחם

21. יתי"ש - יתברך שמו
22. השי"ת - השם יתברך
23. יתי' - יתברך
24. והי' - והיה
25. זי"ש - זה שלום
26. כנהי"י - כנפשו היקרה
27. ידי"ע - ידידו עוז
28. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו
29. באה"ר - באהבה רבה

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת שט

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ט סיון תר"ע - יפו **נמען:** הרב ברוך מאירס, אב בית דין חיפה

על ההכשר לבורית (סבון) בלוד: הסבון עשוי רק מגפת זיתים, בלי חלב. אחד העובדים, שמוחזק בכשרות, הוא המשגיח. אם יעשו גם שמן למאכל, יש צורך במשגיח נאמן להפרשת תרומות ומעשרות, ובשמן שומשום להפריד בין חייב לפטור.

עיקרי הדברים

- הכשר סבון בלוד.
- שמן למאכל - תרומות ומעשרות.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], י"ט סיון תרע"ן.

לכבוד ידי"ע[4] הרב הגאון החו"ב[5] אוצר תוי"ר[6] מו"ה[7] ברוך מאירס שליט"א[8], האב"ד[9] דעה"ק[10] חיפה ת"ו, שלו'[11] וברכה באה"ר[12].

ע"ד[13] ההכשר שנתתי על הבורית שבלוד. [בית חרושת לסבון בלוד] הנני בזה להודיע לכת"ר[14], שלא מצאתי שם שום מקום לחוש, שראיתי את כל סדר העשי', והכל נעשה רק מהגפת של הזיתים, [הפסולת הנשארת אחרי כבישת הזיתים] ואין בהם שום תערובת חלב ושאר דבר האסור. ומ"מ[15] מצאתי בין האנשים אחד מהם שהוא מוחזק בכשרות באין פקפוק, והטלתי עליו את ההשגחה התדירית. גם מהשותפים הבעלים עצמם ישנם מוחזקים בכשרות, בעלי תורה ויראת שמים. ולדעתי כשיתן כת"ר[16] ההכשר ב"עתיד" יהי'[17] ג"כ[18] ע"ד זה, שיסמך על איזה משגיח תדירי, אלא שא"צ[19] משגיח מיוחד אלא אחד מהעובדים שיהי'[20] מוחזק בכשרות לו ימסר הדבר. ביחוד יהי' צריך משגיח נאמן וסמוך ביראת שמים, כשיעשו ג"כ שמן לאכילה, שאז יהי' דרוש ג"כ להפריש תרומ"ע[21], וביחוד אם יעשו שמן שומשמין, שאז אם יקנו מהגויים שומשמין יש לסמוך על הפוטרים, וחושבים זה לנגמר מלאכתו ביד גויים, וכשיקנו מישראל הלא יהי' דרוש לתקן, ויהי'[22] אז צורך שמירה מדויקת שלא יתערב הפטור עם החיוב, כדי שלא יהי' קלקול בסדר ההפרשה. וכת"ר[23] בחכמתו ידע בעה"י[24] לתקן הכל עצהיו"ט[25]. והשי"ת[26] יתקננו בעצה טובה מלפניו, ויזכנו לרומם את דגל' תוה"ק[27] על אדמת הקודש ולהרים את קרן ישוב אה"ק[28] ברוח דעת ויראת ד'.

והי'[29] ז"ש[30] וברכה נאמנה, כנה"י[31] ונפש ידי"ע[32] דוש"ת[33] באה"ר,

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. ידי"ע - ידיד נפשי עוז

5. החו"ב - החריף ובקי
6. תוי"ר - תורה ויראה
7. מו"ה - מורנו הרב
8. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
9. האב"ד - האב בית דין
10. דעה"ק - דעיר הקודש
11. שלו' - שלום
12. באה"ר - באהבה רבה
13. ע"ד - על דבר
14. לכת"ר - לכבוד תורתו
15. ומ"מ - ומכל מקום
16. כת"ר - כבוד תורתו
17. יהי' - יהיה
18. ג"כ - גם כן
19. שא"צ - שאין צריך
20. שיהי' - שיהיה
21. תרומ"ע - תרומות ומעשרות
22. ויהי' - ויהיה
23. וכת"ר - וכבוד תורתו
24. בעה"י - בעזרת השם יתברך
25. עצהיו"ט - על צד היותר טוב
26. והשי"ת - והשם יתברך
27. תוה"ק - תורתנו הקדושה
28. אה"ק - ארץ הקודש
29. והי' - והיה
30. ז"ש - זה שלום
31. כנה"י - כנפשו היקרה
32. ידי"ע - ידידו עוז
33. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת שצז

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ח' כסלו תרע"ב - יפו **נמען:** הרב ברוך מאירס, אב בית דין חיפה

הרב קוק רוצה לתקן את מצב הדת, אבל אין לו עדיין סדר. אספות כאלה בעבר הותירו ריקנות, כי הנאספים באים בלב חם בלי דעה וחשבון, ופוסלים כל הצעה מחושבת שנראית סותרת את הרגש. הרב קוק גם חושש שהזקנים יתרעמו אם הרב קוק יהיה הקורא לאספה.

עיקרי הדברים

- ביקורת על אספות בלי חשבון.
- החשש מתרעומת הזקנים.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עהק"[2] יפו ת"ו[3], ח' כסלו תרע"ב[4].

לכ' ידי"נ[5] הרב הגאון החו"ב[6] אוצר תו"י מו"ה[7] ברוך מרקוס[8] [הרב ברוך מאירס (מרקוס), רבה של חיפה] שליט"א[9] האב"ד[10] דעה"ק[11] חיפה ת"ו, שלו'[12] וברכה,

הגיעוני מכתבי כת"ר[13] היקרים, ומאד אשתוקק ג"א[14] לעשות איזה צעד לתיקון המצב המורה מאד. אבל יאמין לי, ידידי, שאין לי ע"ז[15] לעת עתה שום סדר. אנכי ראיתי את התוצאות של אסיפות כאלו בימים שעברו, ולדאבון רוחי השאירו רושם מדאיב וריקות מחלטת. סבת הדבר הוא מעוט ההסתכלות והעיון בדבר מצד רוב הנאספים, שבאים רק עם לב חם ורגש של יראת שמים, אבל לא עם דעה וחשבון להוציא דבר מעשי אל הפועל, ולא עוד אלא אם מציעים איזה דבר בחשבון, והוא מתנגד לפעמים לרגש החום שבלב, אז מיד מבטלים את הענין, אע"פ[16] שדוקא ע"פ[17] אותו התוכן, יכולים דברים גדולים וקדושים להעשות, מה שיהיו בסיסים לקדושת ההרגש וחום הלב הכשר המקודש ביראת ד' טהורה.

וביחוד איני בטוח כלל שלא יתרעמו הזקנים שי'[18], אם אהיה אני הקורא לאסיפה. אע"פ שמסופקני אם גם הם יקראו, אבל הרי המצב כך הוא. השם ית'[19] יאר עינינו להמציא איזה דרך ועצה טובה, לישר מסילה לשאר עמו, על אדמת הקודש, ע"פ התורה והמצוה.

אם ד"ר[20] אויערבאך נ"י[21] יזמינני למסע, [ד"ר משה אויערבך, מחנך בפתח תקוה] קרוב הדבר שאסע עמו בל"נ[22], אבל לע"ע[23] עדיין לא קבלתי ממנו ידיעה בזה.

והנני בזה ידי"ע[24] חותם ברכה ומצפה לתשועת ד' על עמו ונחלתו ולרוממות קרן תורתו על אדמת קדשו,

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. עהק"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן

4. תרע"ב - השנה תרע"ב (1911/1912)
5. לכ' - לכבוד
6. ידי"נ - ידיד נפשי
7. החו"ב - החריף ובקי
8. מו"ה - מורנו הרב
9. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
10. האב"ד - האב בית דין
11. דעה"ק - דעיר הקודש
12. שלו' - שלום
13. כת"ר - כבוד תורתו
14. ג"א - גם אני / גם אנו
15. ע"ז - על זה
16. אע"פ - אף על פי
17. ע"פ - על פי
18. שי' - שיחיה
19. ית' - יתברך
20. ד"ר - דוקטור
21. נ"י - נרו יאיר
22. בל"נ - בלי נדר
23. לע"ע - לעת עתה
24. ידי"ע - ידידו עוז

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תנא

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ה' אלול תרע"ב - יפו **נמען:** עדת ישראל בחיפה

יש בחיפה מי שמבקשים למנות רב נוסף במקום הרב ברוך מרקוס. הרב קוק מזהיר שזו 'הסגת גבול' וחילול השם, ושכל מי שישתתף בכך, וכל מי שיקבל עליו את המשרה, נתפס ב'ארור מסיג גבול רעהו'. עליהם להתאחד תחת הרב המכהן.

עיקרי הדברים

- הסגת גבול הרבנות בחיפה.
- תמיכה ברב ברוך מרקוס.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], ה' אלול תרע"ב[2].

לכבוד עדת ישראל בעיה"ק[3] חיפה ת"ו[4], שלו'[5] רב וברכת השנים.

מצאתי לנפשי חוב קדוש להעיר את לבבם הטהור, ע"ד[6] אשר שמעתי שנמצאו בעדת קדשם אנשים כאלה, אשר עולה על לבבם מחשבה אשר לא כן, להרים יד במעמד הרבנות, שהיא יסוד הדת והיהדות בכל מקום ובפרט באה"ק[7], וחושבים לעשות חלילה מחלוקת, ולהושיב עוד רב בעירם הק'[8], במקום אשר כבר הונף והורם והוחזק בחזקת הקודש כ'[9] הרב הגאון הח "ב וירו"א[10] מו"ה[11] ברוך שליט"א[12], האב"ד[13] דעה"ק[14] חיפה [הרב ברוך מרקוס, רבה של חיפה] ת"ו.

הנני בא בזה להזכיר ולהזהיר, שחלילה חולין הוא לכל אשר בשם ישראל יכונה, לחשוב מחשבת פסול כזאת, אשר לא יעשה כן בישראל, [שמואל ב יג, יב] ואלה אשר יעיזו ח"ו[15] להטפל לדבר עבירה חמורה זו של הסגת גבול הרבנות, וק"ו[16] אותו אשר יתכנה בשם רב, אשר יואיל לקבל עליו עסק ביש זה, ידעו שנתפסים הם בארור מסיג גבול רעהו, [דברים כז, יז] וארור בו כו'[17], ולא יחרך רמי' צידו, [משלי יב, כז] וצורבא מרבנן קוב"ה[18] תבע ביקרי', [ותלמיד חכם, הקב"ה תובע בכבודו (ארמית, ברכות יט)] וכאשר הרבנות היא המוסד לעמוד דת קודש ועמוד השלו'[19] בישראל, כל השולח יד בכבודה לא ינקה, ואין מקיפין בחילול השם. [קידושין מ] ובטחתי בעזה"י[20], שדברי אלה היוצאים מקרב לבבי, ומדאגתי לשלו'[21] עדת קדשם וקדושת תוה"ק[22] וחיזוק היהדות והתורה והמצוה בקרבה, יעשו את פרים לברכה, ומחשבת און הנ"ל[23] לא תעלה עוד על לב, ותעשו כולכם אגודה אחת תחת דגל הרב הגאב"ד[24] הנ"ל שליט"א, לחזק ולאמץ יסוד התורה והמצוה, ולהרבות שלו' ואחדות בקהילת קדשם. והשי"ת[25] ישית עליכם ברכתו ותאריכו ימים על אדמת הקודש, ותזכו לראות בישועת עם ד' על חבל נחלתו לשם ולתפארת, כנה"י[26] ונפש ידידם דורשם לטובה ולברכה כל הימים, חותם בברכת שלו' רב,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

עבד לעם קדוש על אדמת הקודש בעה"ק[27] יפו והמושבות ת"ו.

1. ב"ה - ברוך השם
2. תרע"ב - השנה תרע"ב (1911/1912)
3. בעיה"ק - בעיר הקודש
4. ת"ו - תבנה ותכונן
5. שלו' - שלום
6. ע"ד - על דבר
7. באה"ק - בארץ הקודש
8. הק' - הקטן
9. כ' - כבוד
10. וי"א - וירא אלקים
11. מו"ה - מורנו הרב
12. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
13. האב"ד - האב בית דין
14. דעה"ק - דעיר הקודש
15. ח"ו - חס ושלום
16. וק"ו - וקל וחומר
17. כו' - וכולי (וכן הלאה)
18. קוב"ה - קודשא בריך הוא
19. השלו' - השלום
20. בעזה"י - בעזרת השם יתברך
21. לשלו' - לשלום
22. תוה"ק - תורתנו הקדושה
23. הנ"ל - הנזכר לעיל
24. הגאב"ד - הגאון אב בית דין
25. והשי"ת - והשם יתברך
26. כנה"י - כנפשו היקרה
27. בעה"ק - בעיר הקודש

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תפ

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ט"ז טבת תרע"ג - יפו **נמען:** מנהלי 'הכרמל המזרחי' בחיפה

מנהלי 'הכרמל המזרחי' רוצים לפסול את הבוררים הרב לייב דיין והר"מ שוחט, כי חוששים שידונו דין תורה, בעוד שהחוזה מחייב בוררות של סוחרים. הרב קוק קובע שאין פסול: שניהם בקיאים במסחר, ודין התורה עצמו מחייב לדון לפי שיקול מסחרי כשהוסכם כך.

עיקרי הדברים

- בוררות סוחרים.
- תלמידי חכמים כבוררים כשרים.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ט"ז טבת תרע"ג[4]

לכבוד מנהלי "הכרמל המזרחי" בחיפה [סניף חברת "כרמל מזרחי", משווקת יינות המושבות] ת"ו, שלו'[5].

הגיעה לידי ידיעה טלגרפית, מצד מר פרידמן, שכבודם חפצים לפסול את הבוררים הרב ר'[6] לייב דיין והר"מ[7] שוחט, מפני שהנכם חוששים שידונו דין תורה, מה שהוא נגד כתב החוזה שלכם, שכתוב בו שכל סכסוך שביניכם יתברר ע"פ[8] זבל"א[9] של סוחרים. ["זה בורר לו אחד וזה בורר לו אחד": בוררות]

ע"כ[10] אתכבד בזה להודיע לכבודם, שאיני מוצא שום פסול בהבוררים הנ"ל[11], מאחר ששניהם הם אנשים ידועים, בתור בקיאים בטיב מסחרים ככל הסוחרים, והם ג"כ[12] עסוקים במסחרים שונים, ומה שהם ג"כ יודעי תורה, אין זה גרעון לנידון שלנו, כי יודעים הם שע"פ[13] החוזה, דין התורה בעצמו מחייב הוא לדון ע"פ שיקול הדעת המסחרי כדרך הפסקים של בוררים סוחרים.

אקוה שהדרת כבודם יקבלו את דברי וישימו בזה קץ לעסק מסובך דנא, כראוי לכבודה של האגודה הנכבדה, ושל אנשים נכבדים בכלל, כמו שהם כאן באמת שני הצדדים.

ברגשי כבוד וברכה מקודש,

הק' אברהם יצחק ה"ק

נ. ב. כתוכן הדברים הנ"ל כבר הודעתי בדעפעשע,

הנ"ל.

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ג - השנה תרע"ג (1912/1913)
5. שלו' - שלום
6. ר' - רבי

7. והר"מ - ו + הר"מ: הרב רבי שם שמתחיל באות מ (כגון משה / מאיר / מרדכי / מנחם / מיכל) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
8. ע"פ - על פי
9. זבל"א - זה בורר לו אחד (בוררות)
10. ע"כ - על כן
11. הנ"ל - הנזכר לעיל
12. ג"כ - גם כן
13. שע"פ - שעל פי

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תעז

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ' טבת תרע"ג - יפו **נמען:** פסק בסכסוך בחיפה

החלטה בסכסוך בין הרב ברוך מרקוס לרב יהושע בורק בחיפה: ענייני הדת רק בהסכמת הרב. בתלמוד התורה - העניינים הרוחניים בידי הרב, המעשיים בידי בורק, והמשותפים בהסכמת שניהם. ועד הכנה לסניף 'אגודת ישראל'. הרב יתפלל ביום חול בבית הכנסת הישן, ושלוש שבתות בחודש בחדש. זכויותיהם ייקבעו לפי שמירת השלום.

עיקרי הדברים

- הסדר סמכויות בחיפה.
- תלמוד התורה.
- סניף 'אגודת ישראל'.
- שמירת השלום.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], כ' טבת תרע"ג[4]

אחרי אשר הציעו לפני הרב הגאון ר'[5] ברוך מרקוס, אב"ד[6] דעה"ק[7] חיפה [הרב ברוך מרקוס, רבה של חיפה] ת"ו והרב הנכבד מו"ה[8] יהושע בורק נ"י[9], את פרטי הדברים שנסתבכו במעמד העניינים בעה"ק[10] הנ"ל[11], הוחלטו אצלי ע"פ[12] דעת תורה ודעת נוטה [על פי דין תורה ושיקול דעת] אלה הפרטים המבוארים בזה:

א) כל דבר מעניני הדת לא יעשה בעיר בלא הסכמת הרב הגאב"ד[13] הנ"ל שי'[14].

ב) עניני הת"ת[15] [ענייני התלמוד תורה] יתנהגו ע"פ דעת הרב בהשתתפות הר"י[16] בורק נ"י, דהיינו כל העניינים הרוחניים שבת"ת[17] יעשו ע"פ דעת הרב, והעניינים המעשיים ע"פ דעת הר"י בורק, והעניינים שיש בהם עירוב משני העניינים הנ"ל יעשו ע"פ השתתפות שניהם והסכמתם האחדותית.

ג) ליסד ועד הכנה לסניף "אגודת ישראל", ["אגודת ישראל" נוסדה באותה שנה (תרע"ב), והרב קוק תמך בה בראשיתה] שמטרתו תהיה ג"כ[18] תיקון כל עניני הדת המקומיים. יסוד הועד יהיה ע"פ דעת הרב בשיתופו של הר"י בורק נ"י.

ד) הרב יתפלל בימות החול בביהכ"נ[19] הישן, ושלשה ימי ש"ק[20] בחודש, יתפלל בביהכ"נ החדש. רק כל שבת מברכים [השבת שלפני ראש חודש, שבה מברכים את החודש] יתפלל בביהכ"נ הישן, וזה המנהג ימשך עד שתהיה שעת הכושר לשנות בו לטובת השלום.

ה) כפי הזהירות של הצדדים הנ"ל, כבוד הרב והר"י[21] בורק בכל פרטי השלו'[22] המבוארים בזה, יתרבו או יתקמצו זכויותיהם ביחש להנהגת הת"ת ע"פ חות דעתי [על פי חוות דעתי] ודעת הרה"ח[23] ד"ר[24] משה אויערבאך [ד"ר משה אוירבך, מראשי "אגודת ישראל" ומנהל בית הספר "תחכמוני"] נ"י.

בכלל הנני מוצא חוב קדוש לכבוד נכבדי עדת ד' בעיה"ק[25] הנ"ל ת"ו, לחזק ולאמץ את מצב הרבנות בעדת קדשם, ולעמוד לימין הרב הגאב"ד הנ"ל בכל תיקוני התורה והמצוה, ותחזקנה ידיהם בעז ד', וכבוד הרב יעמוד לימין המחזיקים במעוז דת קודש, לעזרם בהשפעתו בכל הנוגע להרמת קרן התורה והיראה, ושניהם יחדו יעזרו בכל עז, לבצר את מצב השלו' בעיר הקודש הנ"ל, למען תפרח ותהיה לתפארת עם ד' בארץ חמדה. כ"ז[26] נעשה ע"פ החלטתי בהסכמת הצדדים הנ"ל ולאות אמת בעה"ח[27] אור ליום הנ"ל, פעה"ק[28] הנ"ל.

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

עבד לעם קדוש על אדמת הקודש פעה"ק יפו והמושבות תובב"א[29].

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ג - השנה תרע"ג (1912/1913)
5. ר' - רבי
6. אב"ד - אב בית דין
7. דעה"ק - דעיר הקודש
8. מו"ה - מורנו הרב
9. נ"י - נרו יאיר
10. בעה"ק - בעיר הקודש
11. הנ"ל - הנזכר לעיל
12. ע"פ - על פי
13. הגאב"ד - הגאון אב בית דין
14. שי' - שיחיה
15. התו"ת - התלמוד תורה
16. הר"י - הרב רבי שם שמתחיל באות י (כגון יעקב / יצחק / יוסף / יהודה / ישראל) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
17. שבתו"ת - שבתלמוד תורה
18. ג"כ - גם כן
19. בביהכ"נ - בבית הכנסת
20. ש"ק - שבת קודש
21. והר"י - ו + הר"י: הרב רבי שם שמתחיל באות י (כגון יעקב / יצחק / יוסף / יהודה / ישראל) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
22. השלו' - השלום
23. הרה"ח - הרב החסיד
24. ד"ר - דוקטור
25. בעיה"ק - בעיר הקודש
26. כ"ז - כל זה
27. בעה"ח - באתי על החתום
28. פעה"ק - פה עיר הקודש
29. תובב"א - תבנה ותכונן במהרה בימינו אמן

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תקמב

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ג' סיון תרע"ג - יפו **נמען:** הרב ברוך מרקוס, רב חיפה

הרב קוק מעולם לא התיר לבתי מרקחת לפתוח בשבת, ומחה על כך כמה פעמים, אבל קשה לגדור פרצה. גם ביפו כל יראי שמיים אינו פותח. מוטב לאחד את הקדושה עם הטהרה: לעסוק גם בעניין המקווה.

עיקרי הדברים

- בתי מרקחת בשבת.
- מקווה.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3] ג' סיון תרע"ג[4].

שלו'[5] וברכת הרגל ושמחת תוה"ק[6] לכ'[7] ידי"נ[8] הרב הגאון החו"ב[9] אוצר תו"י[10] מו"ה[11] ברוך מרקוס שליט"א[12], הגאב"ד[13] דעה"ק[14] חיפה ת"ו.

אחדשה"ט[15] באה"ר[16].

ע"ד[17] חנויות הרפואות, [בתי המרקחת שנפתחו בשבת] לא התרתי מעולם, וכמה פעמים מחיתי, ובעוה"ר[18] קשה לגדור פרצה שנפרצה כבר, ומר באתרי' יהי' ד' עמו ויגדור בכל עז ולא ילפינן ממקלקלתא וגם פה כל שיש בו ריח י"ש[19], אינו פותח את חנותו גם מאלה. ובית הטבילה ומה טוב שהקדושה תהיה מאוחדת עם הטהרה, לעסוק בזה וגם מזה לא יניחו ידם, בפרק אחד, וד' יברך את עמו על ארץ ירושתו, להגדיל פעלם ולהרבות חילם, בכל קודש וטוהר ובכל חיל ואומץ.

ברגשי כבוד וברכה ממקור לב מלא אהבה אין קץ,

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ג - השנה תרע"ג (1912/1913)
5. שלו' - שלום
6. תוה"ק - תורתנו הקדושה
7. לכ' - לכבוד
8. ידי"נ - ידיד נפשי
9. החו"ב - החריף ובקי
10. תו"י - תורה ויראה
11. מו"ה - מורנו הרב
12. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
13. הגאב"ד - הגאון אב בית דין
14. דעה"ק - דעיר הקודש

15. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
16. באה"ר - באהבה רבה
17. ע"ד - על דבר
18. ובעוה"ר - ובעוונותינו הרבים
19. י"ש - יראת שמים

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תקפ

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ו' אלול תרע"ג **נמען:** הרב ברוך מרקוס, רב חיפה

אין פנאי לדון בדברי תורה, והמעשה כבר נעשה כראוי. כנסיית רבני הארץ היא רעיון טוב, אבל יש עיכובים. הרב קוק מקווה לנסוע בחורף לגליל ולהיפגש עם הרבנים. הרב בן ציון (ידלר) נוסע עכשיו בשליחותו לגליל לתקן את ענייני תרומות ומעשרות, והרב קוק מבקש לסייע לו.

עיקרי הדברים

- כנסיית רבנים.
- נסיעה לגליל.
- שליחות הרב ידלר.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], ו' אלול תרע"ג[2]

שלו'[3] וברכה מרובה, וכוח"ט[4] בספרן של צדיקים גמורים לכבוד ידי"נ[5] וחביבי הרב הגאון החו"ב[6] סוע"ה[7] אוצר תו"י[8] מו"ה[9] ברוך מרקוס [הרב ברוך מרקוס, רבה של חיפה] שליט"א[10], האב"ד[11] דעה"ק[12] חיפה ת"ו[13], אחדשה"ט[14] באה"ר[15], יסלח נא חביבי, שמרוב הטרדות והמפריעים שנזדמנו לנו בקיץ דנא, ביחוד בשבתי פה רחובות, א"א[16] לי לפנות דעתי להשיב על דבריו היקרים בד"ת[17], בשגם אין הדבר צריך למעשה, כי יפה עשה כת"ר[18] שהשיג ג"פ[19] מהמקדש, ולנצח בפילפולא דאורייתא. כעת אין הזמן גרמא. יזכנו השי"ת[20] ללכת ברחבה בפיקודיו לימים הבעל"ט[21]

וע"ד[22] מחשבתו הטהורה בענין כנסיה לש"ש מרבני אה"ק[23] ת"ו, מה טוב הדבר אם יהיה אפשר להוציאו לאור, אבל כמה עכובים עומדים על הדרך, ובפרט כעת שהמצב הישובי כ"כ[24] מסובך, ד' ירחם ומ"מ[25] אקוה בעהשי"ת[26] לימי החורף הבעל"ט, כשיעזרנו השי"ת לנסוע למושבות הגליליות ונבקר ג"כ[27] בערים, להתראות עם כבוד הרבנים, ובעה"י[28] כתר"ה[29] ידי"נ[30] בודאי יקח חבל קודש עמנו בחסדי עליון ב"ה, ונטכס עצה בדבר הקדוש של יסוד ארחות התורה והיהדות בישובנו הקדוש.

והנה ע"ד[31] ענייני תרומ"ע[32] נוסע כעת ידידנו הרב ר'[33] בנציון [הרב בן ציון ידלר; ראו (כרך ב', אגרת תקפו)] נ"י[34], שהוא ציר אמונים מובהק ונאמן מאד, וחפץ ד' הצליח ב"ה על ידו, במה שמלאנו את ידו בכמה ענינים במושבות שביהודה. אקוה שיהיה לנו לכלי מחזיק ברכה ג"כ בשביל המושבות הגליליות. וכעת הנהו נוסע ע"פ[35] פקודתי לסייר את המצב, ולתקן המוכרח להיות נתקן על אתר. בטח יקרבהו כת"ר בכל עז, וזכות הרבים יהי'[36] תלוי בו, ומני' ומנן יתקלס עילאה, ויקים דבר לתורה ולתעודה בעה"י[37]. והנני בזה חותם בכל חותמי ברכות באה"ר כנה"ר[38] ונפש ידי"ע[39] דוש"ת[40] קשור באהבתו,

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם

2. תרע"ג - השנה תרע"ג (1912/1913)
3. שלו' - שלום
4. וכוח"ט - וכתיבה וחתימה טובה
5. ידי"נ - ידיד נפשי
6. החו"ב - החריף ובקי
7. סוע"ה - סיני ועוקר הרים
8. תו"י - תורה ויראה
9. מו"ה - מורנו הרב
10. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
11. האב"ד - האב בית דין
12. דעה"ק - דעיר הקודש
13. ת"ו - תבנה ותכונן
14. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
15. באה"ר - באהבה רבה
16. א"א - אי אפשר
17. בד"ת - בדברי תורה
18. כת"ר - כבוד תורתו
19. ג"פ - שלוש פעמים; "תקבל ג"פ": גט פיטורין
20. השי"ת - השם יתברך
21. הבעל"ט - הבא עלינו לטובה
22. וע"ד - ועל דבר
23. אה"ק - ארץ הקודש
24. כ"כ - כל כך
25. ומ"מ - ומכל מקום
26. בעהשי"ת - בעזרת השם יתברך
27. ג"כ - גם כן
28. ובעה"י - ובעזרת השם יתברך
29. כתר"ה - כבוד תורתו רום הדרתו
30. ידי"נ - ידיד נפשי
31. ע"ד - על דבר
32. תרומ"ע - תרומות ומעשרות
33. ר' - רבי
34. נ"י - נרו יאיר
35. ע"פ - על פי
36. יהי' - יהיה
37. בעה"י - בעזרת השם יתברך
38. כנה"ר - כנפשו הרמה
39. ידי"ע - ידידו עוז
40. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אקיד

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ח' אלול (תרפ"א) **נמען:** הרב ברוך מרקוס, רב חיפה

בעניין הסכסוך עם הרב ריי"ק: עיקרו שלא השתדל אצל הוועד לקבוע שכר לריי"ק כחבר בלשכת הרבנות, כפי שדיברו, וזו טובת הרבנות. הרב קוק מציע לפנות בעצמו לוועד, אבל נותן לרב מרקוס זכות קדימה. אז יחזור השלום, 'מפני כבוד התורה וכבוד הרבנות'.

עיקרי הדברים

- הסכסוך עם ריי"ק.
- שכר לחבר הלשכה.
- שלום וכבוד.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1]. ח' אלול

שלו'[2] וברכת השנים לכ'[3] ידידי הרב הגאון המפורסם חו"ב[4] סוע"ה[5] מו"ה[6] ברוך מארקוס [רבה של חיפה; ראו (כרך ב', אגרת תקפ)] שליט"א[7]

האב"ד[8] דעה"ק[9] חיפה ת"ו[10] אחדשה"ט[11] באה"ר[12] בהיותי בחברון ת"ו על איזה משך זמן הגיענו מכתב כת"ר[13] ע"ד[14] איזה ענינים של סבוכים שנתהוו בינו ובין הרב ריי"ק[15] נ"י[16]. והנני מצפה שהמצב יוטב בעזה"י[17], ויחדלו כל קטיגוריות שבין ת"ח[18] באי"י[19]. והנה עיקר הענין תלוי במה שכת"ר[20] לא השתדל אצל הועד להקציב איזה שכירות להריי"ק[21] הנ"ל[22] בתור חבר בלשה"ר[23] כאשר דברנו, שזאת היא טובת הרבנות בכלל שיהי'[24] לו משרד קבוע, וחברים בעלי אחריות משתתפים עם האב"ד שי'[25] בעבוה"ק[26]. אמנם חושב אני שלפי מצב הועד יוכל להיות שכת"ר חושב שלא תפעל השתדלות מצדו עוד ובשביל כך חושב אני שראוי הדבר שאפנה אנכי אל הועד בבקשה זו, אבל רוצה אני לתן את משפט הבחירה בזה לכתר"ה[27], אולי ימצא יותר נאות לכבודו לפנות להועד בעצמו, ואקוה בעה"י[28] שכאשר יהי'[29] להרב ריי"ק איזה מעמד של שכירות כדי פרנסתו, יהיו כל הענינים על מכונם, מה שא"כ[30] כד משלם שערא כו'[31].

והנני בזה מחכה לתשובתו היקרה, ואבקשו שנשתדל להעמיד את המצב באופן של שלו' ושל כבוד, מפני כבוד התורה וכבוד הרבנות בכלל, שיסוד קדושת היהדות באה"ק[32] דורש זה מאד, והי'[33] זה שלו' כנה"ר[34] ונפש ידי"ע[35] דוש"ת[36] באה"ר.

1. ב"ה - ברוך השם
2. שלו' - שלום
3. לכ' - לכבוד
4. חו"ב - חריף ובקי
5. סוע"ה - סיני ועוקר הרים
6. מו"ה - מורנו הרב

7. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
8. האב"ד - האב בית דין
9. דעה"ק - דעיר הקודש
10. ת"ו - תבנה ותכונן
11. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
12. באה"ר - באהבה רבה
13. כת"ר - כבוד תורתו
14. ע"ד - על דבר
15. ריי"ק - רבי יעקב / רבי יצחק - שם אדם
16. נ"י - נרו יאיר
17. בעזה"י - בעזרת השם יתברך
18. ת"ח - תלמידי חכמים
19. בא"י - בארץ ישראל
20. שכת"ר - שכבוד תורתו
21. להריי"ק - להרב רבי שמות שמתחילים באותיות י, ק (למשל: יעקב + קלונימוס) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
22. הנ"ל - הנזכר לעיל
23. בלשה"ר - בלשון הרע
24. שיהי' - שיהיה
25. שי' - שיחיה
26. בעבוה"ק - בעבודת הקודש
27. לכתר"ה - לכבוד תורתו רום הדרתו
28. בעה"י - בעזרת השם יתברך
29. יהי' - יהיה
30. שא"כ - שאם כן
31. כו' - וכולי (וכן הלאה)
32. באה"ק - בארץ הקודש
33. והי' - והיה
34. כנה"ר - כנפשו הרמה
35. ידי"ע - ידידו עוז
36. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אקסג

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ח שבט (תרפ"ג) **נמען:** ההסתדרות הכללית של היהודים הספרדים, סניף חיפה

לבו מר על הפירוד בין העדות. בחיפה, שבה העדה מאוחדת, יש לשמור על האחדות, ואפשר שכל עדה תקבל את דרישותיה בלי להתפרד. הרב קוק מבקש לאחד את השחיטה כפי שהייתה, ומוכן לעזור, ומקווה שגם הרב יעקב מאיר יעזור.

עיקרי הדברים

- כאב על הפירוד.
- אחדות השחיטה בחיפה.
- עזרה לשלום.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1]. י"ח שבט

לכבוד הסתדרות כללית של היהודים הספרדים סניף חיפה ת"ו[2], שלו'[3] רב. קבלתי את מכתבם הנכבד מט"ו ח"ז[4] והנני מצהיר בזה לכבודם שלבי מר מאד על הפרצים שאנחנו עושים בהאחדות של עדותינו באי"י[5], כי הלא חובתנו קדושה היא לשאוף תמיד לאחד בין אחים שנתרחקו בחזקת היד. ולמה לא נשתדל כולנו, שבמקום שלפחות נתאחדה העדה באיזה אופי כמו בקהלתכם הנכבדה חיפה, שתהיה האחדות הזאת קימת. וכי אין באפשרות למצא דרכים כאלה, שכל עדה מהעדות הנכבדות שלנו, הספרדית והאשכנזית, תהיה עומדת בכבודה ותשיג את דרישותיה, ומכל מקום מה שהיה מאוחד עד כה לא יתפרד.

על כן הנני מפיל תחנתי לפני כבוד מעלתכם: ישימו את לבם לאחד את השחיטה בעדתם [שלא יקימו שחיטה נפרדת לספרדים ולאשכנזים] הקדושה, כאשר היתה עד כה. ואם ישנם ביניכם איזה דברים לפשר הנני בל"נ[6] מוכן לעזור מצדי לטובת השלו'[7] עד כמה שידי מגעת. ואקוה שגם כבוד עמיתי הנשיא הרב הגאון ר"י מאיר [הרב יעקב מאיר, הראשון לציון והרב הראשי הספרדי] שליט"א[8] גם הוא יעזור לטובת השלו' והאחדות הכללית. כי רק ברעיון לאומי כללי ושאיפת האחדות של כל בית ישראל, נוכל לקוות שיתכוננו מעשינו לבנין עמנו וארצנו הקדושה ולחזק את עמודי הדת והיהדות, לשם ולכבוד ותפארת לכל בית ישראל.

והנני בזה אחיכם ועבדכם הנאמן הדורש אשרכם וכבודכם כל הימים

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה – ברוך השם
2. ת"ו – תבנה ותכונן
3. שלו' – שלום
4. ח"ז – חודש זה
5. באי"י – בארץ ישראל

6. בל"נ - בלי נדר
7. השלו' - השלום
8. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אקסו

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ג שבט תרפ"ג **נמען:** הרב ברוך מרקוס, רב חיפה

הספרדים מוכנים לשלום אם יוכלו לקחת להם רב בפני עצמם. אם יהיה בטוח שהרב מרקוס יוכר כרב הראשי לאשכנזים, והרב קנעל כחבר המשרד, והרב שייקחו יהיה תלמיד חכם וירא שמים - אולי אין כדאי לעשות מחלוקת. הרב קוק מבקש את דעתו.

עיקרי הדברים

- דרישת הספרדים לרב.
- תנאים לשלום.
- בקשת חוות דעת.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1]. כ"ג שבט ג'

כ'[2] ידי"נ[3] הרב הגאון מו"ה[4] ברוך מרקוס [רבה של חיפה; ראו (כרך ד', אגרת אקיד)] שליט"א[5]

האבד"ק[6] חיפה ת"ו[7] שלו'[8] וברכה באה"ר[9] מצאתי לנכון להודיע לכת"ר[10] ידי"נ שליט"א שקבלתי שני מכתבים מההסתדרות הספרדים וכותבים בדרך נימוס, ועתה במכתב האחרון הם כותבים שאם יתרצו מצד הועד שגם הם יקחו להם רב בפני עצמם יבא השלו'[11]. והנה כשאני לעצמי חושב, שאם רק נהי'[12] בטוחים שכת"ר[13] יוכר בתור הרב הראשי לאשכנזים גם מצדם, וכמו כן הרב ר"י קנעל בתור חבר למשרד הרבנות, ועם זה שיהי'[14] הרב שיקחו להם ת"ח[15] וירא שמים, אולי אין כדאי לעשות מחלוקת אודות ענין זה. יודיעני נא כת"ר[16] איך הוא המעמד לפי דעתו ובאיזה אופן אפשר לסדר את דבר השלו'.

והנני בזה ידי"ע[17] דוש"ת[18] באה"ר

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. כ' - כבוד
3. ידי"נ - ידיד נפשי
4. מו"ה - מורנו הרב
5. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
6. האבד"ק - האב בית דין קהילת
7. ת"ו - תבנה ותכונן
8. שלו' - שלום
9. באה"ר - באהבה רבה
10. לכת"ר - לכבוד תורתו
11. השלו' - השלום
12. נהי' - נהיה
13. שכת"ר - שכבוד תורתו
14. שיהי' - שיהיה

15. ת"ח - תלמידי חכמים
16. כת"ר - כבוד תורתו
17. ידי"ע - ידידו עוז
18. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו

אגרות שבהן חיפה נזכרת – עם ביאור

לפי סדר הכרכים. הביאור משולב בתוך נוסח האגרות: בסוגריים מרובעים, באות קטנה ועל רקע תכלת. הוא אינו חלק מלשון האגרת

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת קמו

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ז סיון תרס"ח - יפו **נמען:** הגאון ר' יצחק אייזיק הלוי

פאול נתן (מ'עזרה') עוסק בבית ספר טכני בחיפה, ואין חשש שישיבות ירושלים יתחברו אליו. הרב קוק מבהיר שתכלית הישיבות היא תחיית התורה, ולא רק העמדת רבנים, אבל במצב הנוכחי צריך להקדים את המוקדם. במושבות של מאה משפחות ויותר אין רב, מלבד פתח תקווה, ובגלל זה ירוד מצב היהדות שם. אברכי ירושלים מוכשרים, והעניות היא שמשפילה אותם. לחיבור תלמידי החכמים לישוב החדש צריך ישיבה גדולה ומכובדת במרכזו.

עיקרי הדברים

- פאול נתן והטכניון בחיפה.
- תכלית הישיבות - תחיית התורה, ולא רק רבנים.
- חוסר רבנים במושבות.
- אברכי ירושלים והעניות.
- ישיבה מרכזית לחיבור הישובים.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], י"ז סיון תרס"ח[4]. [1908]

מקודש יענה אלקים שלומו, לאיש צדיק הולך בתומו, גדל-דעה משגב לעמו, כבוד הרב הגאון הגדול עטרת תפארת מוהר"ר[5] יצחק אייזיק הלוי [הרב יצחק אייזיק הלוי, מחבר "דורות הראשונים" על תולדות התורה שבעל פה, שישב אז בהמבורג] שליט"א[6].. וכל אשר לו, שלו'[7] וברכה, ברב טוב וחסד.

הנני נכון בזה להשיב לכ"ג על מכתבו הנכבד, כפי יכלתי, בעה"י[8]. א) פאול [פאול נתן, ממנהיגי חברת "עזרה" של יהודי גרמניה, שייסד את הטכניון בחיפה] נתן לא התראה עמדי בפעם הזאת. מפי השמועה נודעתי, שהוא עוסק עכשו ביסוד בית-ספר טכני בחיפה. [הטכניון בחיפה, שחברת "עזרה" החלה בייסודו בשנת תרס"ח ונפתח בתרפ"ה] אבל כמדומני שבטח הוא שלא בא בשום משא ומתן עם הרבנים, ביחוד מהמחזיקים במוסדות של הישיבות ות"ת[9]. בכלל כבר הודעתי לכבודו, שלפי מצב הישיבות שבירושלים, א"א[10] שיעשה בהם שום דבר חדש, מצרכי-הזמן היותר נחוצים כעת, להחזקת מלחמתנו נגד מהרסינו ומחריבינו, [על פי ישעיהו מט, יז] וכיון שהם רחוקים מכל תיקון חדש מובן שאין לפחוד כלל שהם יתחברו עם ה' פ' נתן ומסעדיו. ובשום אופן לא ישיבו לו אלה מחזיקי בתי הרבים, שהם נכונים לחדש פני הבתים, לא ע"פ[11] אותה התכונה שאפשר לצייר שאנשים שכמותו ימצאו בה חפץ, ולא אפילו באותה הצורה הכשרה אצל ארטאדאקסי אשכנז, [היהדות האורתודוקסית בגרמניה, שצירפה לימודי חול ללימוד התורה] כי הקצוות רחוקות הנן אולי יותר מרחוק מזרח ממערב. ב) כמדומה אני, שהננו עומדים על נקודה אחת, ומ"מ[12] הנני מוצא הכרח לבאר מעט דברי.

מעולם לא יעלה על דעתי, שתכלית הישיבות בישראל היא רק כדי להעמיד רבנים. תחיית התורה, המעמדת קדושתם של ישראל בכלל, ע"י[13] גדולי תורה באמת, מיחידי סגולה, וע"י[14] המון רב כפי

האפשרי של בע"ב ת"ח[15] הגונים, צריכה להיות לעולם המגמה הראשית בכוננויותן של הישיבות. אבל כדי להביא את מצבנו הנשבר. בכל מקום, וביחוד באה"ק[16], לידי מדה זו, צריכים אנחנו להסתכל יפה במצב הזמן וארחות החיים הממשיים השולטים במציאות, כדי שנבנה את בנינו על בסיס חזק. ונטיעתנו תהיה עלולה להיות קיימת ועושה פירות, בכלל זה הוא כמובן הסדר, להקדים את המוקדם, וממילא יתאחר המאוחר. הרבנות, אמת הדבר שכפי צורתה היום היא חטיבה מאוחרת, מ"מ[17] אנו מוכרחים להודות, שלפי מצב היהדות בימינו, אנו צריכים לדאוג הרבה בשביל קיומה וחשיבותה. ועל כן כאשר אנו מוצאים כעת את הישוב החדש ההולך ונבנה, שהיסוד החשוב הזה חסר בו לגמרי, אנחנו חייבים להשתדל לכל לראש בתיקונו, להסיר את הסיבות אשר גרמו את החסרון. ולהעמיד את היהדות הארצי ישראלית של הישוב החדש בצורה אחת עם היהדות האמיצה של המקומות היותר טובים שבגולה, שאז כמובן יגלה עליה האור של מעלת ארץ ישראל. עד שנוכל לקוות, שתעלה עוד בכמה מעלות בקודש על כל המקומות אשר נתפזרו שם נפוצותינו מעולם על אדמה טמאה.

ומאחר שמצאתי את מצב הישוב החדש ירוד בפרט החשוב הזה, לעומת מצב היהדות שבגולה. תחת אשר בכל תפוצות ישראל, תיכף כשמתקבץ איזה ישוב של איזה עשרות משפחות מאחינו, מיד מרגישים צורך במינוי רב להורות איסור והיתר, ובכלל שתהיה הדרת היהדות שלמה בתכסיסיה, הנה פה יש מהמושבות שהנן עיירות בינוניות, ומהן שמונות משפחותיהן למעלה ממאה ויותר, ומינוי רבנים מקומיים לא יצא כלל כמעט אל הפועל, בלתי במושבה האחת הגדולה, פתח-תקוה, שנתישבה לכתחילה מבני ירושלים, מבעלי הישוב הישן, שהם השתדלו למנות להם רב מיוחד. וכאשר החילותי לסור אל המושבות מצאתי בבירור, שאם היו לנו רבנים חשובים, בכל אחת מהן, היה מצב היהדות עומד במעלה יותר גבוהה. התחלתי לדבר ע"ד[18] הרבנות המקומית, ומצאתי ע"ז[19] מניעות וניגודים פנימיים וחיצוניים. מהחיצוניים היא ג"כ[20] מניעת השכירות, מצד דלדול המצב, ובאחדים מצד רגילות קבלת תמיכה, שהרגל זה מפקיע את המתרגל מלשא בעול בכל דבר הטעון חסרון כיס. אבל זה לא היה כ"כ[21] עומד על הדרך. אגודת "שומרי תורה", [אגודה בירושלים לחיזוק הדת במושבות, שהשתתפה בתשלום שכר רבני המושבות] ביחד עם הישיבות שבירושלים, הנן תמיד מוכנות לעזור בחלק היותר עיקרי מהשכירות, ואם יחסר איזה סכום נמצאים בכל מושבה יחידי סגולה, יראי ד' וחושבי שמו, החפצים בכל לב בהרמת קרן היהדות, והיה נקל להשלים. ובזה היינו יכולים לכבוש את המניעה העקרית מהמניעות החיצוניות.

אבל, לא זה הוא העיקר. מניעות פנימיות החלו להגלות, שיסוד הכל הוא מה שאין רוח הישוב החדש יכול לשאת את מהלך הרוח, את הסגנון ואת התכונות של חניכי הישוב הישן. וזה הוא דבר המקיף לא רק את קלי-העולם, המואסים בתורה ובמצות, כ"א[22] גם חלק גדול מההגונים, בני תורה ויראת שמים. התנועה החיה של הישוב החדש, חדות החיים ואומץ הלב, הרחבת הדעת, וגאות הלאם השורר בקרב הישוב החדש, לא יכולה לשאת את הגו הכפוף, את הפנים הצמוקות והעצובות המפיקות פחד ומורך לב, את העינים התועות המראות יאוש ושנאת החיים, ההלבשה הזרה המזרחית, כשהיא מצטרפת עוד עם איזה דכדוך של עניות היא מטלת אימה של בוז, על האיש המורגל בחיים אירופאיים,

אם מעט ואם הרבה. כל אלה לא יוכלו להיות מתקבלים בלא זעף בקרב הישוב החדש, וכאשר הטפוס היותר מצוי בין חניכי הישיבות של הישוב הישן הוא זה הצביון, ע"כ[23] עצום הוא הניגוד במושבות נגד קבלת רבנים. וכאשר בינותי בדבר ראיתי, שאפילו אם נתגבר על כל הניגודים, ונכניס רבנים בחזקת היד, לא יביאו כלל את התועלת הרצויה, כל זמן שהניגוד הפנימי, שיסודו הוא עמוק ברוח האדם, אי אפשר לו שיסור ממקומו.

וכאשר לשנות את צביון החיים בקרב הישוב הישן, מבלי להזיק לכמה דברים יסודיים, הוא דבר שאי אפשר, כ"א בהדרגה גדולה ואריכות זמן גדול, - והענין עומד ודוחק. ע"כ החלטתי, שאי אפשר לנו לתקן את הדבר הגדול הזה, העומד ברום עולם היהדות של הישוב החדש, ושנוגע הרבה ג"כ להישוב הישן, ע"י השתלשלות הפעולות שהקיבוצים פועלים זה על זה, כ"א ע"י מה שניסד ישיבה פה במרכז הישוב החדש. פה שהחיים הנם קרובים בכל מהותם לחיי המושבות, ע"י השגחה טובה, מכשרונות טובים הנמצאים באה"ק והנכונים לבא מחו"ל[24], עם שטף הכניסה ההולכת וזורמת, יכולים לצאת אנשים מוכשרים, אם ימלאו את תפקידם יפה בשקידת התורה ועמלה, בחריפות ובבקיאות ובהוראה בעומקא דדינא, להיות מתקבלים בקרב הישוב החדש, ולהרים שמה בקביעות את קרן היהדות, מה שאי אפשר למדה זו להעשות כעת ע"י השפעתי הרחוקה.

לבדה, שאינה נפגשת כ"א עם המושבות הסמוכות, ולעתים רחוקות. וזאת היא הסיבה אשר אמרתי, שתכלית הישיבה בראש תהי'[25], שהמצויינים שיתחנכו בה יוכלו להיות רבנים במושבות.

ומה שכבוד הדר"ג[26] חושש, שישיבה כזאת כשתוסד ביפו [הישיבה שייסד הרב קוק ביפו בשנת תרס"ט] תהיה גורמת ביטול, חלילה, לישיבות שבירושלים, מטעם אשר החסרון היותר גדול שבישיבות הירושלמיות הוא מה שחסר להם השלא-לשמה, [על פי פסחים נ: "לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצוות אף על פי שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה". כאן: התקווה להתמנות לרב, המדרבנת את הלומדים] כי לא הי'[27] להם מקום תקוה להיות לגדולי הדור ולהיות רבנים גדולים ומנהיגי הדור, ואם תקום ישיבה בפנים חדשות ביפו, לגדל רבנים עבור ערי ישראל שם, ירדו הישיבות בירושלים עוד הרבה יותר ממדרגתן, מפני שכל בעלי הכשרון ילכו ליפו. ידע אדוני, שאע"פ[28] שאמת נכון הדבר, שיש איזה צד חסרון במה שהגורם הבריא של תחרות החיים, המעוטה ביסוד של השלא-לשמה, חסר הוא מהישיבות שבירושלים, אבל חסרון זה אין בידינו עכשו לתקנו. הרבנות של המושבות, שלכל היותר נוכל להושיב עליה עד עשרים רבנים, - כמובן אין להעלות בחשבון את המושבות היותר קטנות, שאינן מצטרפות למנין עשר משפחות, - היא לא תעלה רפואה של המצאת השלא-לשמה בתוך הלימוד הארצישראלי. רחוקה היא עדיין מאד רבנות קטנה כזו של מושבה, שתתן את האומץ ע"י התקוה שלה. רבני המושבות, מצד הרבנות שלהם, לא יוכלו להחשב לגדולי הרבנים ולמנהיגי הדור, כשם שלא יוכלו להחשב כן כל הרבנים של העיירות הקטנות בחו"ל[29]. וביחוד לפי המצב הנוכחי, שהמשכרות של הרבנות אינה ניתנת מהמושבה, כ"א מקופת הישיבות, הניתנת גם בלא עול הרבנות ללומדים בישיבות, וההוספה המועטת, שאולי תגרום הרבנות, אינה כדאי להכריע את הכף, אפילו לקבל את הטפול והעול של רבנות המושבות הקשה ביותר, מצד מניעת הרגלם של בני המושבות, זה רבות בשנים, לשאת בעול החמרי והרוחני של רבנות קבועה בתוכם. ע"כ כאשר עוד נוסף

לזה, שגם עכשו רחוק הדבר שיתקבלו רבנים במושבות מחניכי הישיבות, אם לא יהיו בתחילה מושפעים מרוח חדש שיוכל לקרבם יותר אל חיי הישוב החדש, אין כדי למנע מליסד את הישיבה ביפו למטרה זו, מפני הדאגה שמא יהיה בזה קפוח לישיבות שבירושלים. ובעצם הענין הנני אומר ברור; שלא לבד שישיבה זו כשתוסד ביפו, ברצות השם יתברך דרכנו, לא תוכל לגרום שום הפסד לישיבות הירושלמיות, כי"א שהיא עתידה לרומם את ערכן. כי באמת לא רק אותה המניעה של חלק השלא-לשמה, שמצד חסרון רבנות, הוא לבדו הוא הגורם בשפלות-הידים של הלומדים בישיבות, שאינם יוצאים אל הפועל לפי ערך כשרונותיהם, כי"א בכלל תרדמת החיים הבאה ע"י הרוח הישן, שהוחזק ובא מאותה התקופה שהיתה עדיין הארץ חרבה, ורוב הגרים בה לא באו כי"א לצפות ליום האחרון ולהקבר בקרבה, וימי חייהם היו רק שלשלת של קבלת החלוקה, המצומצמת ומחוברת באי-כבוד, ותפילות על מקומות הקדושים החרבים בעוה"ר[30], שהיה חסר מעיקרו את זרם החיים הטבעיים ומרוצתם העליזה, המעוררת לעבודה מעשית ושכלית. במצב כזה היו יכולים לעמוד בשלמות רוחנית רק יחידי הסגולה, שהיו אנשי קודש, ואור ד' הופיע עליהם, ומתוך החרבן והשממון שאפו את אויר קדושת אה"ק[31]. אבל יתר כחות הצעירים, שלא באו למדה זו, נרדמו כשרונותיהם, ורוח עצבון זה, אע"פ[32] שב"ה[33] הוא הולך ומתפכח, מ"מ עדיין שולט הוא בישוב הישן, ורק ע"י התעוררות חיים של הישוב החדש, כשיהיה מחובר באור תורה באופן גדול ומצויין, ישוב גם הישוב הישן וכל לימודי ד' אשר בתוכו לתחיה, ויתחילו הכשרונות הצפונים בהם להגלות.

ויותר מזה, שאינני קובע מסמרות בדבר, שיהיו חניכי הישיבה, אפילו המצויינים, דוקא רבנים. אדרבא, כל חפצי הוא, שיהיו מהם מתלמדים, במשך שנות לימודם, חלק הגון מידיעות שמושיות, ואותם שיש להם נטיה למלאכה יתלמדו איזה שעות ביום בבית-המלאכה, אשר כבר הועמד עמנו פה במוסד "שערי תורה", [מוסד התורה ביפו, שהיה בו גם בית מלאכה לתלמידים] (שזה מקרוב אשר נוסד, ערך שנתים, ועתה הוא עומד ב"ה במדרגה כזאת, עד שהבנק אנגלא-פלשתינא [בנק אנגלו-פלשתינה (אפ"ק), שהקימה ההסתדרות הציונית, ולימים נעשה לבנק לאומי] הכין על ידו ארון-ברזל, ע"פ תכנית הארונות האירופאיים, בפורמאט גדול, והם מלאים רצון מטיב המלאכה), עד שיצאו לנו ג"כ גדולי-תורה שיהיו בעלי-אומנות, המתפרנסים מיגיע-כפם, או אנשים מוכשרים לכל עסקי החיים, ותהיה התורה נלמדת דוקא לשמה, משום תכלית החיים שבהגיון התורה וחבתה.

ומאחר שזאת היא כל עקרה של הצורה החדשה, שאני חפץ בהישיבה, דהיינו שיהיה שורר בקרבה עז החיים, הראוי לשמעתתא דבעיא צילותא, [על פי מגילה כח: "שמעתתא בעיא צילותא" – לימוד ההלכה צריך דעת צלולה] ושמחת לב, אין בה כמובן שום מניעה, באופן שלא תוכל לתן לנו "גדולי תורה הבקיאים בש"ס בבלי וירושלמי, אשר כל ישעם וחפצם [מצוטט ממכתבו של הרב הלוי אל הרב קוק] וכל חלקם בחיים הוא להבין ולהשכיל בדברי תורה", ולא יוכל להיות חסר בה "הרוח הגדול אשר יעטר את תלמידי חכמים הגדולים". ודוקא בישיבה כזאת יוכל להתקיים התוך של דרשת "אדם כי ימות באוהל", [ברכות סג: "אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליה, שנאמר: זאת התורה אדם כי ימות באהל" (במדבר יט, יד)] אדם חי, המטה את תשוקותיו וכחותיו לא להוללות וסכלות, כי"א לעמלה של תורה ושמחת השגתה, אבל מי שאין לו

הרגשת החיים וזיום הוא לא יכול להיות אדם אשר ימות באוהל. והמצויינים מישיבה כזאת לא יוכלו להיות ממוצעים, שהם כקדרה דלא חמימא ולא קרירא, [על פי עירובין ג: "קדרא דבי שותפי לא חמימא ולא קרירא" – לא חמה ולא קרה] כ"א גבורים כאריות במלחמתה של תורה, ומלאים חפץ לרוממה ולשגבה על אדמת הקודש, לא משום פניה ותכלית של רבנות, כ"א מפני אהבת השם יתברך, אהבת התורה, אהבת ישראל ואהבת ארץ ישראל, הבוערת בקרבם בשלהבת אש קודש.

אין אנו זקוקים בשום אופן ללמוד מדרכי אירופא, - אע"פ שגם זה איננו כלל מוחלט, וממתוקנים שבהם הלא עלינו החובה ללמוד, אבל בימינו נתקלקלו כ"כ הדיעות, עד שקשה למצא את הנקודה של המתוקנים שבהם, - אבל עלינו לחדור ביותר בתוך מאור התורה עצמה. לא תוכל לעד התורה להיות מצומצמת רק בחקר הלכה המעשית לבדו. החלק הרוחני שבתורה, לכל רחבו, עמקו והיקיפו, מוכרח גם הוא למצא מקום בישיבה. האגדות. המדרשים הנגלים והנסתרים, ספרי המחקר והקבלה העיונית, המוסר והרעיון, הדקדוק. הפיוט והשירה, כמובן של חכמי אמת וחסידים הראשונים, גם הם הנם גופי תורה, שאף ע"פ שאי אפשר לתן להם כ"כ זמן וכ"כ[34] קביעות, כמו ההלכות והתלמודים, הפוסקים הראשונים והאחרונים, מ"מ א"א כלל, ביחוד בימינו, וביותר בארץ-ישראל, הדורשת תעופה רוחנית מבניה בטבע קדושתה, המלוה את כל אוירה, למנע את כל אלה מלקחת עבורם מקום חשוב. וצד חידוש זה הוא מוכרח בדורנו, ומוכרח הוא ביותר בישוב החדש, הדורש רפואה רוחנית. וחדש כזה איננו אירופי, בשום אופן, כ"א כולו שלנו.

"הישיבות בירושלים צריכים תיקון גדול (כותב כ"ג[35]), ועלינו להשתדל לתקנם, שיתאימו גם לצורך הדור ודרכי החיים, אבל לא לבטלם חס ושלום ולבנות עתה חדשות בעיר יפו". אבל רק ע"י בנין ישיבה חדשה, שתוכל בלא התנגדות לקבל לתוכה את יסוד החיים של הקדושה והעז, יפוח רוח טהור, אדיר וקדוש, גם על הישיבות שבירושלים, ולא לבד שלא יתבטלו כ"א יוסיפו פאר והדר. ואם במרכז הישוב החדש, המחובר בחפץ אדיר לבנין האומה ולרוח ד' אשר בתוכה, ע"י הרבנות הכללית של יפו והמושבות, לא תוסד ישיבה חדשה, חלילה, רק אז צפויות הנן הישיבות הירושלמיות לירידה, לא מצד תחרות של ישיבה, כ"א מצד תחרות של רוח ההרס והכפירה, שעכ"פ[36] יש עמו ניצוצות של ברק החיים, המושך בכל יום לבבות מבית המדרש מתוך חולשה ויגון.

כ"ג חושדני, שאיני יודע כ"א את רוסיא, ואם הייתי רואה את ירידת היהדות שבאשכנז, שבאה מפני שלא שמו על לב לתקן את קלקול הישיבות ולהשאירן כמו שהן, אז הייתי אומר אחרת. הנני מוכרח להעיד על עצמי, שלא נעלמו ממני כל פרטי חיי היהדות שבאשכנז, לכל צדדיהם, אם לא מראיה, אבל מעיון והגיון נוסף על המחקר שע"פ[37] השמועה. אבל דוקא ידיעה זו היא המכרחת אותי לבקש ליסד ישיבה כזאת, שהיא ממש כחפץ כ"ג "תקון לקלקול הישיבות ולהשאירן כמו שהן". כלומר, להכניס רוח חיים בתוך הגיון התורה באופן חזק כזה, שיוכל לעמוד בפני סערת הזמן, ולהגדיל את הכמות ואת האיכות של למוד התורה, להרגיל את התלמידים ללמוד גם המקצעות, אשר כפי ההרגל הישן לא היה להם עסק עמם, כמו שימת הלב להצד ההיסתורי והבקורתי, אשר חטפו אותו בזרוע מהרסים ומחריבים, עד אשר קם כ"ג להושיע את חכמת ישראל ביחש להצד הראשון ביחוד, וכדרכה של תורה,

כל אשר יוסיף לעבוד במקצע זה, החדש כמעט אצל חכמי תורה האמיתיים, כן יוסיף להניח מקום לאחרים לשוטט ולהרבות הדעת. וחידוש כזה איננו עלול בשום אופן להשכיח את התורה. חלילה, ולעשות את הרבנים לאינם יודעים אותה, ואת היראים, המושפעים מרוח קדוש זה' לאינם-יהודים יותר מיהודים, כי"א להרחיב את השכל. להגדיל את החריפות ואת הבקיאות, לחבב את התורה, לרומם את הנשמה הישראלית ולגרש את כל רוח זר, אותו שהוא כרקב לבית יעקב, ע"י רוממות הנפש, הבאה מידיעת גדולת ערכה של תורה וכחה האלהי, המתגלה דוקא ע"י כל הקיפה, "מי ימלל גבורות ד' ישמיע כל תהלתו". [תהלים קו, ב]

"עלינו להשמר מאד מדרכים חדשים" אומר כבוד גאונו. ואני הנני אומר בבטחה, שכבודו יודה, שיותר הועיל הוא למצב היהדות בספריו ההיסטוריים, [ספרו "דורות הראשונים", שבו השיב על חוקרי "חכמת ישראל" שערערו על המסורת] אע"פ שביחש של כל המחברים משוקדי תורה הלך בדרכים חדשים, ממה שהועילו לנו כמה מחברים אחרים, שנתנו לנו עוד חידושים ופלפולים ע"פ הדרכים הישנים. הננו רואים החרבן הולך ומתגבר, אין מנוס מפניו, לא בחו"ל ולא בארץ. הישיבות המלאות תורה בפלפול ובקיאות ברוסיא לא תוכלנה לעמוד בפני זרם ההרס, וכל עמל התיקונים הקטנים ילך בתהו. אך דרכים חדשים הננו חייבים לסול, שהם הם הנם באמת הדרכים היותר ישנים, שבהם הלכו רבותינו הראשונים, ביחוד אותם שעמדו לישראל בעת צרתם הרוחנית והחומרית, ויאירו להם את דרכם באור תורתם, צדקתם וחכמתם גם יחד. ואם הדרכים הללו נשתכחו כמעט, הננו מוכרחים לשוב וליסדם, והיסוד הראשון מוכרח הוא להיות כעת על אדמת הקודש, ובישוב החדש, שבעצת ד' הנה הוא הולך ונבנה, ונוכל להיות בטוחים שכל המסייע בזה, יהיה מהקרואים הראשונים לקול העתיד לפוצץ בראשי ההרים: "כל מי שפעל עם אל יבא ויטול שכרו". [על פי ירושלמי שבת ו, ט, על הפסוק "כעת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל אל" (במדבר כג, כג)]

לא רק "ידיעות שמושיות והשקפה כללית על העולם ועל דרכי העולם" חסרות לנו לתן בישיבות, הצריכות להמשיך את קיומן לתן לישראל את אורו וישעו. אע"פ שגם אלה הידיעות וההשקפות ג"כ אי אפשר להכניס בהמוסדות הישנים שבישוב הישן, רק ע"י מה שמתחילה תהיה להם הבחנה מוחשית על הצלחת החידוש, שזהו אפשר רק בנסיון חדש. אבל לא רק בזה נושע. אלה הידיעות הנן טפלות, וכמובן א"א שתהיינה חסרות מבעל-תורה חשוב בימינו, כדי שלא יתחלל שם שמים על ידו. אבל העיקר הוא הרחבת הדעת בעומקה ורחבה של תורה עצמה לכל צדדיה, ע"פ אותה התכונה שבקיעי הזמן מכריחים אותנו להעמיד להם בונים וגודרים.

כמובן, המחלקות התחתונות של הישיבה הן עצמן יוכלו לשמש אותו השימוש שאנו מבקשים מבית-ספר למורים, אבל גם הוא צריך שיהי'[38] רטוב מטל חיים של צדדי התורה, המבוקשים ביותר בימינו באורח מתאים עם ידיעתה של תורה, הרגילה מאז, ע"פ הדרך הישן, באין מחסור דבר

והמחלקה העליונה היא באמת הישיבה. בקרבה לא ימצא מקום כי"א לתורה. אבל לתורה בכל עשרה ותפארתה

אנכי הנני עושה את שלי, ידעתי כי למחיה שלחני ד' [על פי בראשית מה, ה] אל אדמת הקודש, והנני מוצא לעצמי חוב קדוש לדבר כפי רוחי הפנימי, בעבור שמו הגדול ועבור עמו ונחלתו. ועוד אקוה לברר הדברים, כשיזכני כ"ג בתשובתו היקרה, בעזה"י[39].

ישלים ד' פעלו, ויאיר אורו על עמו ועדת קדשו לאורך ימים טובים, ויזכה לראות בטוב ד' בהר הקודש, בשוב לו הודו והדרו, בעת אשר מלכים יראו וקמו שרים וישתחוו [ישעיהו מט, ז] כדבר ד' אשר נאמן

והי'[40] זה שלו' וברכת אוהב נאמן, מוקיר גדל ערכו,

הק' אברהם יצחק ה"ק הנ"ל

מפני כבודם של ת"ח, הנני מוצא את עצמי מחוייב להודיע לכ"ג[41], שאמנם ימצאו בישיבות, שבישוב הישן בכלל ובירושלים בפרט, ג"כ כאלה שאינם לקויים באותן החולשות ע"פ המדה אשר ציירתי. מ"מ הטפוס המוחזק הכללי הוא זה אשר בארתי, ומפני כך הדבר מוכרח שיצא תיקון של מטבע כללית חשובה מהצד החדש של הישוב, ואח"כ[42] תגדל ע"י זה עצמו תפארת הישוב הישן. וקורא אני על מצבנו מקרא שכתוב "והושע ד את-אהלי יהודה בראשנה למען לא-תגדל תפארת בית-דויד ותפארת ישב ירושלם על יהודה, ביום ההוא יגן ד' בעד יושב ירושלם, והיה הנכשל בהם ביום ההוא כדויד ובית דויד כאלהים, כמלאך ד' לפניהם" (זכרי' י"ב, ז ח). עכ"פ[43] צריך שיושעו תחילה אהלי יהודה, ואח"כ מזה עצמו תצא הגנת ירושלים ההולכת ועולה, וכל שיהי' בצורה גדולה תקדים להיות קטנה בהתחלה.

הנ"ל

בטח יזכר הדר"ג את אשר אמרתי במכתב, זה כבר, כי הבטלנות של ת"ח[44] שבישוב הישן איננה כ"א בטלנות חיצונית, אבל בפנים הם מלאים חכמה ושכל טוב, ונמצאים בקרבם כשרונות יקרים מאד. אוירא דא"י[45] המחכים [על פי בבא בתרא קנח: "אוירא דארץ ישראל מחכים"] לוחם הוא בכל עז גבורתו עם העניות המדכאת ומשפלת, ורבות רבות מאד נצח את האחרונה. וכל אשר תחדל העניות לדכא את חיי המצויינים שבבני תורה שבישוב הישן, כן יראה יותר הדרם. ע"כ גדולה היא מאד החובה להרחיב את המעמד החמרי של יחידי-הסגולה, הנמצאים במספר הגון בין הישוב הישן בכלל, ובשפע ביחוד בירושלים. כ"ז[46] היא אמת ברורה לענין מה שנוגע להשלמת עצמם של ת"ח הללו, אבל כדי שיוכל לבא קשר של השפעה מת"ח[47] על הישוב החדש, ועל הישן ההולך גם הוא ומתחדש, ע"י חדירת הרוח, דרך בקיעים ופרצים שבבנינו העתיק, דבר זה עלול לבא, לפי מה שעינינו רואות, רק ע"י יסוד ישיבה גדולה ורבת ערך, ומכובדת מכל צד, במרכז הישוב החדש. מההשפעה של חיבור רוח החיים לקדושה ואמונה, לתורה ויראת שמים, שרק ע"י שיחות ומעט ספרות החילותי להזרים על כללות הישוב, שהנני רואה את פריה לברכה ב"ה, נוכל להיות בטוחים, שאוצר-חיים מלא, כשיוסד לנו פה, נשים ע"י ממש נשמה חדשה מלאה ישן וקודש-קדשים בכנסת-ישראל שעל אדמת הקודש, ד' יסעדנו.

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן

4. תרס"ח - השנה תרס"ח (1907/1908)
5. מוהר"ר - מורנו הרב רבי
6. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
7. שלו' - שלום
8. בעה"י - בעזרת השם יתברך
9. ות"ת - ותלמוד תורה
10. א"א - אי אפשר
11. ע"פ - על פי
12. ומ"מ - ומכל מקום
13. ע"י - על ידי
14. וע"י - ועל ידי
15. ת"ח - תלמידי חכמים
16. באה"ק - בארץ הקודש
17. מ"מ - מכל מקום
18. ע"ד - על דבר
19. ע"ז - על זה
20. ג"כ - גם כן
21. כ"כ - כל כך
22. כ"א - כי אם
23. ע"כ - על כן
24. מחו"ל - מחוץ לארץ
25. תהי' - תהיה
26. הדר"ג - הדרת גאונו
27. הי' - היה
28. שאע"פ - שאף על פי
29. בחו"ל - בחוץ לארץ
30. בעוה"ר - בעוונותינו הרבים
31. אה"ק - ארץ הקודש
32. אע"פ - אף על פי
33. שב"ה - שברוך השם
34. וכ"כ - וכל כך
35. כ"ג - כבוד גאונו
36. שעכ"פ - שעל כל פנים
37. שע"פ - שעל פי
38. שיהי' - שיהיה
39. בעזה"י - בעזרת השם יתברך
40. והי' - והיה
41. לכ"ג - לכבוד גאונו
42. ואח"כ - ואחר כך
43. עכ"פ - על כל פנים
44. ת"ח - תלמידי חכמים
45. דא"י - דארץ ישראל
46. כ"ז - כל זה
47. מת"ח - מתלמידי חכמים

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תצו

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ט טבת תרע"ג - יפו **נמען:** הרב אברהם אהרן וולך (?) והרב משה פרנקנטל

הרב קוק מצטער על הסיבוכים בבוררות בחיפה, ומחזק את החלטתו הטלגרפית: מפני השלום יצורף לבוררים סוחר מחיפה, וגם הצד השני יוסיף בורר, כך שיהיו שלושה מכל צד. אם יהיו חילוקי דעות, ישלחו שמות מועמדים והרב קוק יבחר.

עיקרי הדברים

- הרחבת הבוררות בחיפה.
- שלום.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], י"ט טבת תרע"ג[4]

שלו'[5] רב לכבוד ידידי נפשי הרב המאוה"ג[6] אוצר תוי"ר[7] מוהרא"ו[8] ד"ץ[9], והרב הגדול בתוי"ר[10] מו"ה[11] משה פראנקעזטהאל, שליט"א[12].

אחדשה"ט[13] באה"ר[14],

יקרת מכתב כת"ר[15] הגיעני, ומאד אצטער על הסיבוכים שנעשו בענין, והנני לחזק בזה את החלטתי, ע"פ[16] הדעפעשע, שמסרתי לפני ש"ק[17] העבר ל"כרמל" דפה לשלחו לחיפה, [ראו (כרך ב', אגרת תפ)] שמפני השלו'[18] להם פרידמן ובניו לצרף עם כת"ר סוחר אחד מחיפה, וממילא מובן שגם מהצד השני יהי'[19] נאות להוסיף עוד בורר, ויהיו שלשה מכל צד, מצדם מה טוב, ואם יהיו ביניהם חילופי דעות שמות הקנדידטים ואברר מהם את היותר נאות לענין בעה"י[20].

בתקותי, שיעלה ביד כת"ר להביא את הענין למצב השקט והשלו'[21], הנני מקצר וחותם בברכה ואה"ר[22], כנה"ר[23] ונפש ידי"ע[24] חותם בכל חותמי ברכות,

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ג - השנה תרע"ג (1912/1913)
5. שלו' - שלום
6. המאוה"ג - המאור הגדול
7. תוי"ר - תורה ויראה
8. מוהרא"ו - מורנו הרב רבי שמות שמתחילים באותיות א, ו (למשל: אברהם + וולף) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
9. ד"ץ - דיין צדק
10. בתוי"ר - בתורה ויראה
11. מו"ה - מורנו הרב
12. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן

13. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
14. באה"ר - באהבה רבה
15. כת"ר - כבוד תורתו
16. ע"פ - על פי
17. ש"ק - שבת קודש
18. השלו' - השלום
19. יהי' - יהיה
20. בעה"י - בעזרת השם יתברך
21. והשלו' - והשלום
22. ואה"ר - ואהבה רבה
23. כנה"ר - כנפשו הרמה
24. ידי"ע - ידידו עוז

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תפב

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ד טבת תרע"ג - יפו **נמען:** ד"ר בנימין מנשה לוין

הרב קוק שמח שלוין מסכים לחזור לארץ ולעבוד בפתח תקווה או בחיפה. הרב קוק שמח גם על מאמצי רוזנהיים לבסס את 'אגודת ישראל' בדרכי שלום, כך שתשפיע גם על הרחוקים. צריך ללמוד הרבה 'תורת השלום' כדי שתנצח את כל הרוחות.

עיקרי הדברים

- חזרת לוין לארץ.
- 'אגודת ישראל' בדרכי שלום.
- תורת השלום.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], כ"ד טבת תרע"ג[4].

עתרת שלו'[5] ושפעת ברכה לכבוד יקירי ומחמד לבבי, הרב הגדול בתורה חכמה ויראה, עומד לנס ולתפארת מר בנימין מנשה ד"ר[6] לוין [בנימין מנשה לוין, שנשא אז אשה] שליט"א[7],

ותבורך מנשים רעיתך היקרה תחי'[8] לאוי"ט[9], יצוה ד' חסדו וברכתו עליכם, וכוס חייכם ינעים בשפע ברכות ושובע שמחות לעד.

ידידי הנעים,

מאד שמחתני בדבריך החמודים ובכללות מכתבך הנעלה, אשר השביעני שמחה. הרבה קראתי ב"ה בתוכו, והרבה הצצתי מבין שורותיו אשר יזהירו באותות לטובה, בכל לבבי אודה את ד' על אשרך וטובך, אשר ישביעני חדות לבי, כה יוסף ד' תמיד ברב חסדו וטובו את ברכתו, להוסיף לקח ולעשות חיל בעבודת כרם בית ישראל.

מאד אשמח על הסכמת כת"ר[10] לשוב אלינו לארץ הצבי ולעבוד את עבודתו בקודש, בפ"ת[11] או גם בחיפה; אע"פ[12] שהיא רחוקה מעט, מ"מ[13] חבת הקודש של ארץ ישראל תקרב גם את המרחק הקטן הזה. גם זה אות לטובה מה שהחכם מר רוזנהיים [יעקב רוזנהיים מפרנקפורט, ממייסדי "אגודת ישראל"] נ"י[14] מתאמץ לבצר את מעמד האגודה הנכבדה, בדרך אהבה ונעימת שלו', בצורה שתהיה ראויה להשפיע על ידה אור וחיים גם לרחוקים, שרק דרך זה הוא דרך הקודש באמת, ההולך ואור משמו של הקב"ה[15] שלו', הכלי המחזיק ברכה, שהוא עצמו ג"כ[16] מעיין ומקור של ברכה. אמנם ללמוד הרבה להרחיב ולהעמיק הרבה צריכים דוקא בתורת השלו'[17], איך להעמידה, להכשירה באיתנות מוחלטת ובגאות ד' עליונה, באופן שתהיה היא מנצחת את כל הרוחות כולם.

חפצתי מאד לכתוב לכת"ר[18] בארוכה, אבל מוטרד אני מכל צד כרגיל, ואולי עוד יותר מהרגיל. ע"כ[19] אקצר כעת, ונקוה בעה"י[20], להרחיב הדברים במכתבים הבעל"ט[21], בחסד אל גומר עלינו ב"ה. והנני

בזה ידידך אוהבך, הנאמן לך בכל לב ונפש, מצפה אשרך, צביונך ותפארתך, חותם בברכה מקודש באה"ר ונאמנה,

הק' אברהם יצחק ה"ק

באה"ר[22] אדר"ש[23] כ'[24] חותנך הרב הנכבד שי'[25] וכא"ל[26] הנ"ל[27].

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ג - השנה תרע"ג (1912/1913)
5. שלו' - שלום
6. ד"ר - דוקטור
7. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
8. תחי' - תחיה
9. לאוי"ט - לאורך ימים טובים
10. כת"ר - כבוד תורתו
11. בפ"ת - בפתח תקוה
12. אע"פ - אף על פי
13. מ"מ - מכל מקום
14. נ"י - נרו יאיר
15. הקב"ה - הקדוש ברוך הוא
16. ג"כ - גם כן
17. השלו' - השלום
18. לכת"ר - לכבוד תורתו
19. ע"כ - על כן
20. בעה"י - בעזרת השם יתברך
21. הבעל"ט - הבא עלינו לטובה
22. באה"ר - באהבה רבה
23. אדר"ש - אחר דרישת שלום
24. כ' - כבוד
25. שי' - שיחיה
26. וכא"ל - וכל אשר לו
27. הנ"ל - הנזכר לעיל

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תקצה

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ד אלול תרע"ג - יפו **נמען:** ר' יעקב רוזנהיים ו'אגודת ישראל'

לפי ד"ר אוירבך, ועד פרנקפורט עומד לבטל את התלמוד תורה בחיפה. גם אם הנר כהה מול 'אבוקות' המהרסים, 'ניצוץ אחד' מחזק את הקרובים ומעורר את הרחוקים. חיפה היא 'אחד ממבצרי ההריסה' (בגלל הטכניון), ונסיגה משם תהיה צרה גדולה. אם יש צורך בקיצוץ, שיהיה בכל המוסדות, ולא ביטול מוחלט. ר' יהושע בורק נוסע להציל את המוסד.

עיקרי הדברים

- תלמוד התורה בחיפה בסכנה.
- כוחו של ניצוץ אחד.
- אין לסגת ממקום ההריסה.
- קיצוץ שווה ולא ביטול.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], כ"ד אלול תרע"ג[4]

לכבוד הרב הגדול, החכם המרומם מר יעקב ראזינהיים [הרב יעקב רוזנהיים, ממנהיגי "אגודת ישראל" בגרמניה] שליט"א[5] ולועד אגדת ישראל כולו, שלו'[6] וברכת השנים.

דאגה עמוקה גורמת לי לבא במכתבי זה לכבוד הדרתו. עבודתנו הקדושה לביצור היהדות הנאמנה באה"ק[7], בשדה החנוך, מוטלת כעת תחת סכנה של משבר נורא. מכבוד המנהל ד"ר[8] אויערבך שיחי'[9] הננו שומעים כמובן מטעם הועד הפ"פ[10], שהת"ת[11] בחיפה עומדת להתבטל. עד כמה פצע ספק זה את לבבנו, קשה לי למסור להדרת כבודו, גם אם אתאמץ בתנועות ספרותיות, עלינו לדעת' כי נרנו, אף כי למראית עין, באור כהה הוא דולק, לעומת אותן האבוקות ומדורות שמהרסי הדת מתגדרים בהם, [מתהדרים בהם] בכ"ז[12] לא יפול לבנו. יודעים אנו שניצוץ אחד מבית יוסף לאש [על פי עובדיה א, יח: "והיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה"] דוחה את כל המחשכים של אורות מתעים רבים, ובכל מקום שניצוצנו בוער, תקותנו שמה חיה וקיימת, פועלת על הקרובים לאמצם, ועל הרחוקים להעירם, שבכ"ז[13] מחאה קיימת יש כאן, נגד שיטת ההריסה של כל קדש ד'.

אבל אם חלילה ניתן לנרנו להכבה כליל, באחד המקומות, אשר כבר העלינוהו, אז נורא ואיום החושך, וחיפה, יש לדעת, היא אחד ממבצרי ההריסה. שמה צועדת היא ועתידה נכון לפניה, ברגל גאוה עוד יותר גדולה, כשתגבר התכונה הפוליטיכניקומית. [הטכניון בחיפה, שעמד אז להיפתח] ע"י[14] אור ד' נוכל לקוות להאיר על הכל, אבל גדולה היא הצרה, אם נאמר ונראה במעשינו, שבמקום שההתבצרות החפשית המהרסת עולה, משם אנו נסוגים. לדעתי אין לנו שום היתר, לא מצד הדין ולא מצד חשבון הנפש הפנימי, להרוס את הת"ת[15] בחיפה. הננו חייבים להחזיק את מעמדנו בה כמקדם ועוד ביתר שאת. אם

חלילה ההוצאה אינה מספקת צריך הקימוץ שיהיה ערכי על כל המוסדות שתחת ידינו, ולא לאפס כליל בית מקדש מעט [יחזקאל יא, טז] אשר כבר נתכונן, במקום שהוא כ"כ[16] דרוש ונחוץ.

להרבות דברים אין צורך לפני לב מלא יראה וחכמת לבב ככבוד מעלתו. הנה נוסע בזה הרב הנכבד מר יהושע בוראק נ"י[17], המסור מאז בכל כחו לביצור הת"ת שמה. במסירות נפש הוא נוסע להציל את מה שאנו מוכרחים להציל, להקים על עמדה את הת"ת באחת ערי הקודש, להעמיד ניר לתורת ד' [נר, מקום קבע (על פי מלכים א יא, לו)] בארצו. ואין לי שום ספק, שאתם טהורי לב וכבירי מעש, בכל כחכם תסעדוהו, והדבר יצא אל הפועל בעה"י[18] באופן היותר הגון, והת"ת[19] בחיפה תעמד ותשגשג לתפארת, ובהר הכרמל ישמע עוד הפעם קול גדול, ד' הוא האלקים, [מלכים א יח, לט, במעשה אליהו בהר הכרמל] כימי עולם.

ברגשי כבוד וברכה נאמנה וכוח"ט[20],

הק' אברהם יצחק ה"ק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ג - השנה תרע"ג (1912/1913)
5. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
6. שלו' - שלום
7. באה"ק - בארץ הקודש
8. ד"ר - דוקטור
9. שיחי' - שיחיו
10. הפ"פ - הפרנקפורטי
11. שהת"ת - שהתלמוד תורה
12. בכ"ז - בכל זאת
13. שבכ"ז - שבכל זאת
14. ע"י - על ידי
15. הת"ת - התלמוד תורה
16. כ"כ - כל כך
17. נ"י - נרו יאיר
18. בעה"י - בעזרת השם יתברך
19. והת"ת - והתלמוד תורה
20. וכוח"ט - וכתיבה וחתימה טובה

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תקצז

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ו אלול תרע"ג - יפו **נמען:** ד"ר יעקב טהון

הרב קוק מודה על הסיוע לתיקון היבול בחוות. הרב קוק מבקש שבזמן הגמר יודיעו ממרחביה לרב מרקוס בחיפה, ומכנרת ודגניה לרב קליערס בטבריה, כדי שישלחו ממונים לעשר. הרב קוק מבקש מאה פרנק להוצאות, ושיתקינו מקווה כשר בבית המרחץ במרחביה.

עיקרי הדברים

- עישור במרחביה, כנרת ודגניה.
- מקווה במרחביה.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], כ"ו אלול תרע"ג[4]

אדון נעלה ונכבד מר ד"ר[5] טהון [ד"ר יעקב טהון, סגנו של רופין ב"משרד הארצישראלי"] נ"י[6], שלו.

אדוני החביב,

אתכבד להביע לכ'[7] את רגשי תודתי על הסיוע אשר נתן לנו בעבודת תקון יבול החוות ע"י[8] שלוחנו הרב ר'[9] בנציון נ"י.

כעת אבקשו לכתוב למרחביה, כנרת ודגניה, אשר בעת היות שם השליח הרב הנ"ל[10], עוד לא היתה התבואה מוכנה, שבזמן גמר מלאכת התבואות יואילו להודיע ממרחביה להרב ר"ב מרקוס מחיפה, [הרב ברוך מרקוס; ראו (כרך ב', אגרת תקפ)] ומכנרת ודגניה להרב ר"מ[11] קליערס מטבריא, [הרב משה קליערס, רבה של טבריה] והרבנים הנ"ל ישלחו את הממונים לתקן את התבואה כדין תוה"ק[12], למען יהיה יבול אחינו באה"ק[13] כשר לכל ישראל.

כן ייטיב נא למסור סך מאה פרנק להרב ר"ב המוכ"ז[14], בעד הוצאות הממונים מחיפה ומטבריא.

גם זאת אדרוש מכבודו לתקן בבית המרחץ שבמרחביה מקוה-טהרה כשרה כדת, וזה יעלה כעת להוצאה קטנה, כמדומה רק מאה פרנק או מעט יותר ומה טוב היה אם יכבדני כבודו בבקורו, לקחת דברים בענין נכבד זה פא"פ[15].

ברגשי כבוד וברכת השנה,

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ג - השנה תרע"ג (1912/1913)
5. ד"ר - דוקטור

6. נ"י - נרו יאיר
7. לכ' - לכבוד
8. ע"י - על ידי
9. ר' - רבי
10. הנ"ל - הנזכר לעיל
11. ר"מ - ראש מתיבתא
12. תוה"ק - תורתנו הקדושה
13. באה"ק - בארץ הקודש
14. המוכ"ז - המוסר כתב זה
15. פא"פ - פנים אל פנים

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תריב

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ב' מרחשוון תרע"ד - יפו **נמען:** הרב יונתן בנימין הלוי הורוויץ

הרב קוק הודיע שיצא בשבוע הבא למסע למושבות הגליל, דרך הים לחיפה, לפקח על ענייני הדת ולתקן את העישור. הרב קוק מזמין את חברי הוועד לתיקון תרומות ומעשרות ורבני ירושלים להצטרף, ובמיוחד את הרב ד' ה' עפשטיין.

עיקרי הדברים

- החלטה על מסע הגליל.
- הזמנת רבני ירושלים.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ב' מ"ח תרע"ד[4]

כ'[5] רב חביבי, הרב המאוה"ג[6] אוצר תוי"ר[7], רב פעלים לתורה ולתעודה, בישראל וביהודה, מו"ה[8] יונתן בנימין הלוי שליט"א[9] איש הורוויץ. שלו'[10] וברכה באה"ר[11].

אתכבד בזה להודיע לכתר"ה[12] ידי"נ[13] שליט"א, כי החלטתי בעזה"י[14] לעשות את הנסיעה למושבות הגליל ["מסע הרבנים" למושבות הגליל, בחשוון תרע"ד] ת"ו, בשבוע הבע"ל[15] אחר ש"ק[16] אי"ה[17], דרך ים לחיפה, ומשם לערי הגליל ומושבותיהן, לפקח על עניני הדת והיהדות בכלל שמה, ובפרט לשום דרך סלולה בתיקון ענין התרומ"ע[18] ולהציל את הרבים מאיסור טבלים. וכאשר מאז דברנו בזה ע"י[19] צירנו הרב ר"ב ידלר [הרב בן ציון ידלר, המגיד הירושלמי] נ"י[20], חושב הדרת כת"ר[21], ועוד מגדולי עיקו"ת[22] ת"ו, לעסוק יחד עמנו שכם אחד במצוה רבה זו, ביחוד מחברי הועד לתיקון תרומ"ע[23], או איזה מרבני עיה"ק[24], מורי-הצדק שבחלקי עיר עז לנו ת"ו. ע"כ[25] אתכבד להודיע בזה למר שליט"א, את ההחלטה ע"ד[26] הנסיעה. וסדרי הפרטיים, אף כי כבר ערוכים הם עמנו, בכ"ז[27] אחשוך את הדברים עד שנתראה פנים בחדות ד' בעזרתו יתי'[28], ונסדר יחד בהסכמה אחת את סדרי המסע. והבוחר בתורה ובארץ חפץ יעמוד על ימינינו, וחפץ ד' בידינו יצליח. והי'[29] זה שלו' כנה"ר[30] ונפש ידי"ע[31] דוש"ת[32] באה"ר ונאמנה,

הק' אברהם יצחק ה"ק

נ. ב. כדי למעט עבודת הכתיבה, מסתפק אני במכתבי זה, אשר אבטח שיטיב כתר"ה[33] להראות למעלת כבוד גדולי עיקו"ת ת"ו, חברי הועד לתיקון תרומ"ע[34] שליט"א, וביחוד לכ'[35] רב חביבנו הרב המאוה"ג איש חמודות מוהרד"ה[36] עפשטיין שליט"א.

הנ"ל

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן

4. תרע"ד - השנה תרע"ד (1913/1914)
5. כ' - כבוד
6. המאוה"ג - המאור הגדול
7. תוי"ר - תורה ויראה
8. מו"ה - מורנו הרב
9. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
10. שלו' - שלום
11. באה"ר - באהבה רבה
12. לכתר"ה - לכבוד תורתו רום הדרתו
13. ידי"נ - ידיד נפשי
14. בעזה"י - בעזרת השם יתברך
15. הבע"ל - הבא עלינו
16. ש"ק - שבת קודש
17. אי"ה - אם ירצה השם
18. התרומ"ע - התרומות ומעשרות
19. ע"י - על ידי
20. נ"י - נרו יאיר
21. כת"ר - כבוד תורתו
22. עיקו"ת - עיר קודשנו ותפארתנו
23. תרומ"ע - תרומות ומעשרות
24. עיה"ק - עיר הקודש
25. ע"כ - על כן
26. ע"ד - על דבר
27. בכ"ז - בכל זאת
28. ית' - יתברך
29. והי' - והיה
30. כנה"ר - כנפשו הרמה
31. ידי"ע - ידידו עוז
32. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו
33. כתר"ה - כבוד תורתו רום הדרתו
34. תרומ"ע - תרומות ומעשרות
35. לכ' - לכבוד
36. מוהרד"ה - מורנו הרב רבי שמות שמתחילים באותיות ד, ה (למשל: דוד + הלל) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תרטו

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ד' מרחשוון תרע"ד - יפו **נמען:** ר' יעקב רוזנהיים וראשי 'אגודת ישראל'

הרב קוק שמח שהסכנה לביטול התלמוד תורה בחיפה עברה לפי שעה, אבל אין להמתין למשבר הבא. 'התלמוד תורה בחיפה - אסור לבטלה'; היא מבצר מפני הרוח הסוערת, במיוחד לאור העתיד הקרוב של העיר. תודה לר' יהושע בורק על מסירותו, ובקשה להחליט על קיום המוסד לדורות.

עיקרי הדברים

- אסור לבטל את התלמוד תורה בחיפה.
- החלטה לדורות.
- תודה לבורק.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1] עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ד מ"ח תרד"ע[4]

שלו'[5] וברכה מהררי קודש לכבוד הרב הגדול גבר בגוברין, חכם בעז לתורה ולתעודה מר יעקב ראזינהיים [יעקב רוזנהיים מפרנקפורט, ממייסדי "אגודת ישראל" ומראשיה] שליט"א[6], ולכל ראשי הפקידים העומדים על משמרת הקודש לעמדת היהדות הנאמנה באה"ק[7] ת"ו, ברכת ד' עליהם.

רבותי ואלופי הנכבדים,

חדשים עברו מעת אשר הפחד לביטול התלמוד-תורה בעיה"ק[8] חיפה ת"ו, הבהילנו מאד. אז כתבתי מכתב קצר מקירות לבי' להודיע להדרת כבודם, בתור איש פנימי, האחוז בעבותות רבות במצב ישובנו בארץ הקודש, עד כמה הרעיון לבדו בהודעו בקהל, שמוסד קודש זה, אשר כבר נתבצר ונתכונן במקום אשר כל-כך רבו הפרצים, חלילה יתבטל, הרעיון לבד ממוגג כל לב ונפש נאמנה לעדות ד' ובריתו עם ישראל. ואם' ד' ישמרנו, דבר איום ונורא זה יצא לפעלו, מה שלא אוכל גם להעלות על הדעת' אין קץ לפרץ נבעה, בחומת דת קודש, שהננו עושים בידים, בביטול תשב"ר[9] זה. ת"ל[10] שמגורת השעה עברה, ובידיעה התלגרפית, שלפחות ל"זמן" זה שקטים אנחנו, והמוסד הקדוש יעמוד על עמדו, הרגעתם את נשמותינו הסוערות, ותתנו לנו מנוחת שעה להשיב רוח, וליחל לתשועת ד' על המצב התמידי, שלא יפסק המעין הקדוש, ולא יקצץ האילן עץ החיים אשר כבר נטע והולך הוא ופורח לפרי קודש הילולים ב"ה[11].

מובן הדבר, שאי אפשר להחמיץ את המצוה, ואסור לנו לעמוד בקורת רוח עד אשר יעבור ה"זמן", ונבא חלילה עוד הפעם לידי משבר. השאלה מוכרחת להפתר בחיוב גמור ומוחלט. התלמוד-תורה בחיפה, אסור לבטלה. היא קבעה כבר מקומה בקודש, והיא עומדת לנו למבצר משגב, מפני רוח סועה וסער. ההוה וביותר הצפון בחיק העתיד הקרוב, שהננו כבר רואים את סימניו, ולד' הישועה.

מחזיקנא טיבותא להאי גברא יקירא, איש אמונים לתורה וליראת ד', הנכבד הר"י[12] בורק שיחי'[13], אשר בכל כחו ואונו מסור הוא לקיום הת"ת[14] ומעמדה, לשכלולה והפרחתה, ובחרף נפש נוסע הוא בימי זקנה ושיבה וחולשת כח, לעבוד ולעורר להציל את מכון נשמת היהדות הנאמנה, בעיר חשובה באה"ק, שהתרבות אוכלוסין מבני הגולה מוכנה לעתידה הקרוב ביותר, על פי מסיבות החיים ההולכים כבר ומתרקמים.

בטוח אני בע"ה[15] שתכירו ותדעו, אלופי הנכבדים מאד, את גדולת האחריות שלדבר הקדוש והנשגב הזה, ובכל כח ועז תחליטו דבר, ותעמידו חק ולא יעבור, שהמוסד הקדוש הת"ת בחיפה עמד יעמד, ועוד יגדל ויפרח לתהילה ותפארת בע"ה.

אקוה שיספיקו הדברים המעטים הללו ללבות טהורים שכמותכם, רבותי ואדוני, והמטרה הקדושה שאליה הננו שואפים בלב אחד תושג בעה"י[16], ומעמד הת"ת יעמד בטח ברית מלח עולם.

וצור ישראל יזכנו כולנו ליום, אשר יצוק רוחו על זרענו [על פי ישעיהו מד, ג] וברכתו על צאצאינו, ובהר ציון תהיה פליטה והיה קודש. [עובדיה א, יז]

ברגשי כבוד רוממים וצפיית ישועה וגאולה קרובה,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרד"ע - השנה תרע"ד (1913/1914) - כתובה בצירוף אותיות של מספר השנה
5. שלו' - שלום
6. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
7. באה"ק - בארץ הקודש
8. בעיה"ק - בעיר הקודש
9. תשב"ר - תינוקות של בית רבן
10. ת"ל - תודה לא-ל
11. ב"ה - ברוך השם
12. הר"י - הרב רבי שם שמתחיל באות י (כגון יעקב / יצחק / יוסף / יהודה / ישראל) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
13. שיחי' - שיחיו
14. הת"ת - התלמוד תורה
15. בע"ה - בעזרת השם
16. בעה"י - בעזרת השם יתברך